

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

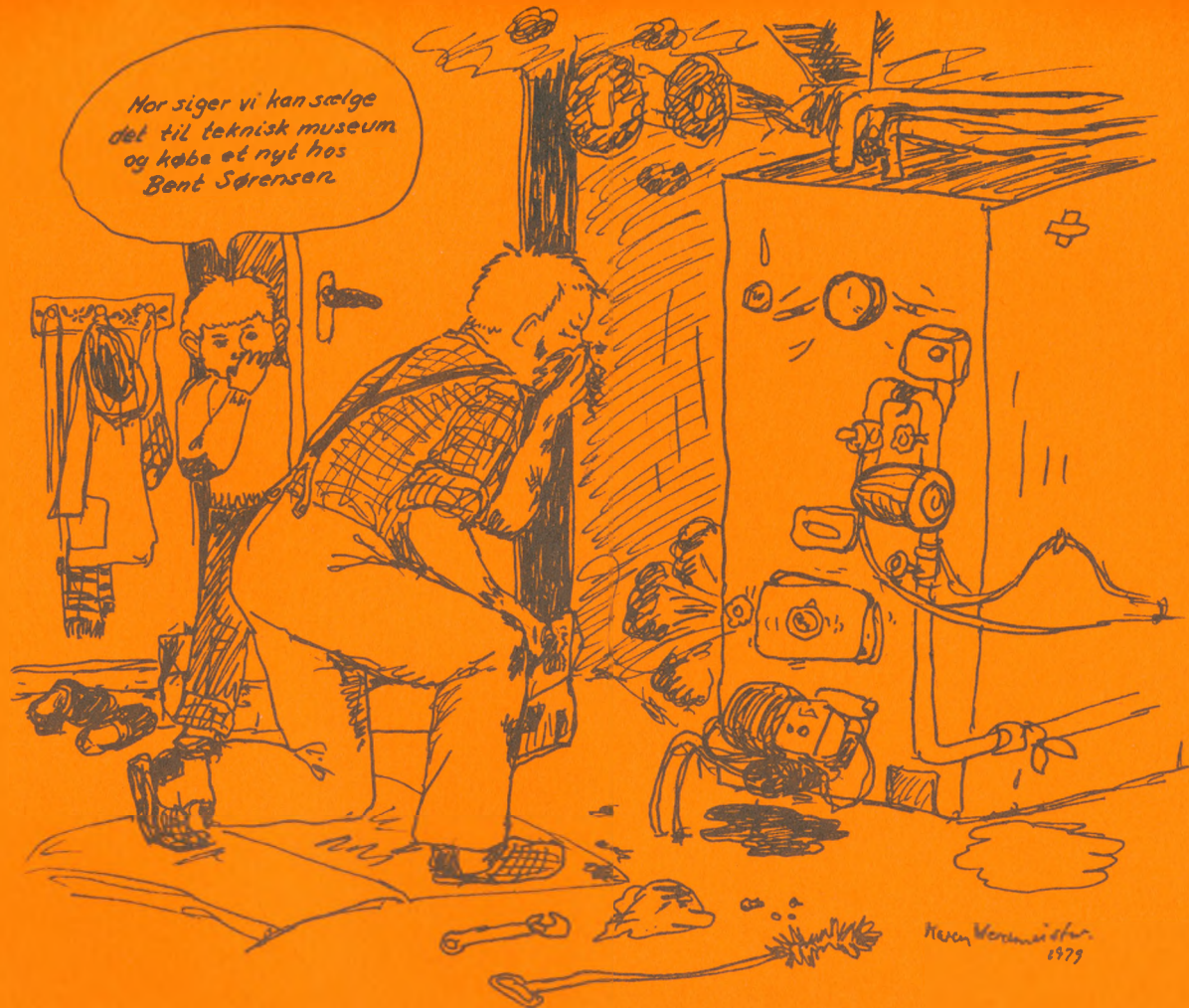
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

brødeskov

jul 79

BRØDESKOV

1

JUL '79

Redaktion

Ellen Andersen
H. K. Ejlskov
Knud Jensen
Jørgen Sandberg (ansvarsh.)
Valborg Sandberg
Poul Walbjørn
Karen Werchmeister
Knud Werchmeister

Salg

Børn besøger husstandene
Ved møder og fester
Butikker i området
Enkelte boghandlere og kiosker
i Hillerød og Allerød

Pris

Kr. 15,-

Samtidig sælges restoplaget
af tidligere årgange
for 7,50 pr. årgang

Kasserer

Peter Bach

Tryk

Kregme Bogtryk

Foto

Henning Scheller m.fl.

Silhuetklip

Lisbeth Kemp

Udgivelse m.v.

Vi vil gerne udtrykke en tak
for hjælp og bidrag fra forfattere m.fl., samt for de
fotos og tegninger, som vi
har fået lov til at trykke.

Tak til annoncører for støtten.

Kære læser!

Forslaget om at udgive et specielt julehæfte var nærmest ment som en spøg - og forslagsstilleren var vist den allermest overraskede, da det første julehæfte lå på bordet. Ideen har imidlertid vist sig at være levedygtig. I år kommer julehæftet for 7. gang.

I et område med så stor udvikling, som vi oplever, er der måske ekstra behov for at knytte tråde til fortiden og mellem de mennesker, der bor her. Vi håber, at "BRØDESKOV JUL" kan medvirke til, at det sammenhold, der har været i området, kan bevares.

Overskuddet ved salget tænkes anvendt til hjælp til inventar og lignende, de steder hvor vi har mulighed for at lave fællesarrangementer.

Vi håber derfor på en stor læser-skare af julehæftet og ønsker god fornøjelse og

Glædelig jul

Redaktionen

Julen 1947

ERINDRINGER FRA SKOLETIDEN I HAM-
MERSHOLT SKOLE OG BARNDOMMEN PÅ
HØVELSGÅRD.

Vi hygger os i klasseværelset, som i dagens anledning er pyntet med et par grangrene, hvori der er sat et par kravlenisser. Vi har et lys på katedret, og frøkenen har tegnet et julenisse-landskab på tavlen og læser en lille historie. Det er som om den sorte kakkelovn henne i krogen i dagens anledning har røget lidt mindre, ja endda bibragt en stemning i lokalet. Det må være de brændte grangrene. På kanten af den store brænde- og tørvekasse tørres der vanter og i en kreds udenom står støvler til varmning.

Nu ringer det ud. Vi skal hjem. Juleferie. Strikkehuen godt ned om ørerne, - vi får en hilsen med hjem om en glædelig jul - og så afsted. Vi er et par stykker, der slår følge. Vi laver figurer i sneen ved at falde ned og rulle os i det dejlige hvide tæppe, som kom sidste nat. En rask sneboldkamp, og lige straks er vi hjemme. Vi har aftalt, at vi skal ud at køre i slæde, så der er ikke megen tid til at fortælle om dagens hændelser. En varm tår hyldeft, et par tørre vanter, og så afsted med

den gamle slæde. Den er lidt skæv i jernstellet, men til gengæld har den fået et nyt sæde, det vil sige et gammelt strygebrædt, men jeg har da slæden for mig selv. De andre skal dele med deres søskende, og de skændes tit om, hvem der skal trække op ad bakken. Det er på Nordbakken vi slæder. Ned mod købmandens hønssegård, nogle gange endda ind i den.

Hen på eftermiddagen, efter mange herlige ture, skal jeg ud for at møde far, når han kommer fra arbejde. Jeg er meget spændt på, om han har fundet et juletræ, så jeg begiver mig afsted op ad bakken. Ved bæverfarmen står jeg lidt og betragter bæverne, som så mange gange før. Der er altid noget sjovt at se på; de stabler grene op i den rende med rindende vand, som går gennem alle burene. Efter en tid går turen videre op gennem Lillesverige.

Hos købmanden er der nogle spændende legesager i vinduet, biler, dyr og soldater. En dejlig æske klodser er der også. En enkel julestjerne i vinduet er alt hvad jeg husker, var juleudsmykningen, og så en duft af kaffe

og julelys. Jeg skynder mig videre, forbi iskagehuset, som er lukket for flere måneder siden. Ud igennem skoven, den sædvanlige kravletur rundt i hængebøgene, hen omkring hjørnet, der hvor de små graner står. Jeg kan næsten se over dem alle. Nu hører jeg vognen komme, selv på gummi hjul har den en særlig lyd, man kender. Ikke fordi den piber, men der er noget, som knager, kobbellet rasler i kæderne, hestene pruster, skaglerne og hammelerne giver sådan nogle lyde i ryk, og engang imellem slår en hestesko mod en sten. Lyden er nu ikke som forleden. Idag er der en dæmper på det hele. Det må være sneen. Luften er også blevet anderledes. Jeg gemmer mig bag et par smågraner med et par snebolde, og så - Juhu, een - to - afsted..

Hestene slår med hovederne og spidser øren, ellers ingen reak-

tion. Det er vel forståeligt, de har slæbt hele dagen. Jeg springer op på vognen bagfra. Flagermuslygten svinger fra side til side, og der i skumringen ser jeg juletræet. Det ser dejligt ud. Jeg rejser det, men måske er det lige lille nok? Far siger, det er godt nok. Jeg kommer hen på agestolen og får tæppet omkring benene. Det er også begyndt af blive temmelig koldt om fødderne. De er halvvåde af sne i støvlerne, ja et hul er der også, og nu hvor man sidder stille bliver det koldt.

Så hjemad højt til vogns. Jeg kører - det tror jeg ihvertfald. Det viste sig senere, at hestene godt kunne finde hjem selv. Det var engang, far var gået ind til købmanden. Da han kom ud igen, var heste og vogn væk. Stor forskrækkelse - det samme hjemme på gården, da hestene kom hjem uden kusk, men inden vi havde fået sat nogen eftersøgning igang, kom far hjem - gående.

Her på agestolen sidder vi og

fortæller om dagens oplevelser. Jeg er meget begejstret for sneen og det herlige slædeføre. Far er af en anden mening. Det er, siger han, blevet meget farligt at bakse med de store kævler, når der ligger sne, og så er der jo det med hestene, de skal broddes og det til tider flere gange om dagen; de træder og trækker simpelthen så hårdt, at brodderne bliver trådt af.

Inden vi igen kommer ud af skoven er det blevet mørkt. Da vi kører forbi Rågårdshus vinker vi til skovløberen, som tegn på, at nu kan han godt gå ud og lukke og låse bommen for natten.

Hos købmanden i Lillesverige er der mere liv nu, det er arbejderne fra teglværkerne og omegnen, som er på vej hjem. Der bliver gjort småindkøb, fortalt historier og hygget over en øl eller to.

På vej op ad bakken mod grusgraven er vejen glat af sneen, som er kørt sammen til is. Forbi Bruzdeviz's grusgrav, ned mod købmanden, er det, som en tågesky ligger hen over vejen. Det er der, hvor åen løber igennem ved bæverfarmen. Vi drejer ned ad Hulvejen - kælkebakken er helt tom nu - rundt om Nordbakken og videre langs de store kartoffelkuler, som tegner mørke silhouetter, og hvorfra der stiger damp op fra halmhullerne.

Vi nærmer os gården. Der er lys i stalden og på gårdspladsen. Det ligesom trækker os ind. Hunden tager gøende imod os. Da jeg springer ned på stenbroen, er mine tær helt stivfrosne. Jeg løber ind i varmen og hen til komfuret. Kagedåserne, som ikke er sat af vejen endnu, understreger duften af, at julen nærmer sig. Da jeg har fået varmet fødderne og fået tørre strømper og kludesko på, skal spændingen udløses. Jeg henter juletræet ude i gården og slæber det ind i stuen. Men så er det nu lige som om, det er blevet større, før det kan slet ikke være der; der skal både skæres et par grensæt af forneden og et godt stykke af den lange top, men det bliver ikke før i morgen. Medens jeg slæber træet over i laden, hører jeg de velkendte lyde inde fra stalden, af hestene der sparker i spiltovene og af grisene der grynter, og herude - frosten, sneen, den mørke himmel med de lysende stjerner - og så det at have fri fra skole, lige til næste år - herligt - skønt.

Glædelig Jul.

Svend Erik.

Illustrationer: forfatteren.

Still' Søren's bejlerfærd

De havde deres egen skik sådan med et og andet, Siverts i "Krogen". Og det kunne lade sig gøre, uden at det kom nogen ved, for de boede så rart for sig selv derude i Krogen mellem heden og Thorsbjerg Mose. Der rendte folk ikke og trådte dem over tærne eller sinkede dem med bysnak.

Utidig snak var det, de mindst af alt gav sig af med hos Siverts. Fire "Hm, Hm" til hverdag og et par "Høh" i tilgift om søndagen, det var al den snak, de havde behov derude, sagde folk. Og så sparede de endda på mælet til daglig for at have et par ekstra grynt at rutte med til Mikkelsmarkedet og de andre store høj-tider.

"Hø, hwa ska een med den møj-j snak, det feder jo ingen stud", var Siverts valgsprog, og det var rettesnor for Krogens folk. Engang, da Siverts unge kone levede havde det været anderledes, men det var nu så længe siden, at man havde glemt det og antaget denne nye skik.

Sivert selv følte ingen trang til at forsnakke sig. Han kunne for det meste gøre sig forståelig for sine husfæller blot ved måden, han spyttede på. Karlen Thammes, der have tjent i Krogen, så længe nogen kunne huske, havde det heller ikke vanskeligt, for han var døv - for det meste da.

Når husholdersken ville have ham til at hjælpe med malkningen, eller nogen ville låne penge af ham, var han stokdøv. Men hver dag ved middagstid fik hans høreelse en mærkbar bedring. Han havde store fremstående øren, som han kunne vrikke med. Denne færdighed havde mange fordele, især den, at Thammes uden at tage hænderne op af lommerne kunne jage en næavis bremse væk fra sin røde ørebrusk.

Værre end bremserne var dog husholdersken, Ma Krænster. For bremserne døjede han da kun med i sommertiden, men Ma Krænster lå han i tavst og indædt fjendskab med året rundt. Og hele tiden sigtede hendes nærgående spydigheder efter Thammes' øren.

Ma Krænster var den mest snakken-de i Krogen - men sjældn til det bedste, for hun var skrap i mas-ken som en gammel ost og sur som en havgus. Og hendes giftigheder kunne bide værre end bremsen i tordenvejr.

Ikke så sært, at sønnen, Søren Krog, blev som han var: fåmælt og indesluttet, en trofast slider, der hellere ville tærsk en tønne rug end være 5 minutter i enrum med en ung pige. For hvad i al-verden skulle han finde på at si-ge? Bare han var nødt til at si-ge tre-fire ord, blev han tyk i halsen og tør i ganen og stod og hakkede i det, selv om han først havde lært udenad, hvad han ville have sagt. Og de få gange han hav-de fået munden på gлед, endte det altid galt.

Som nu dengang han gik til præst og døjede hårdt med salmevers og lange skriftsteder for at blive konfirmeret. En dag satte præsten sig for at gøre de mest tungnemme begribeligt, hvad en hyrde var for noget.

"Jo, ser I lille børn", sagde han, for han var sådan en rar gammel præst. "Hvis I nu var en flok små søde lam, hvad var jeg så for en? - Nå, lille Søren, det kan du vist sige mig?"

Der var da endelig noget, Søren forstod sig på. Han sank en gang

og stammede: "Så er æ præst et stort får!" - "Svup", sagde det mod Søren's tykke kæbe. For den ra-re præst kunne også blive vred.

Da indså Søren sin bitre fejltagelse og hikkede: "Næj, a mente forkert, for så er æ præst en gam-mel vædder".- Og så sagde det svup for anden gang, ikke mindre blidt end første. Det svar kostede Si-vert 3 snese æg og skinken af en fed julegris, inden sønnen kunne blive konfirmeret.

Men Søren selv begreb aldrig, hvorfor hans svar blev så ilde på-skønnet. Og han lovede sig selv, at når man kun kom i fortræd ved at lukke munden op, så skulle man nok helst tie stille for efterti-den. Og det forsæt holdt han,

K. W. Christensen
1929

hvilket ikke var så svært derude i Krogen. Han passede sin mad i tavshed og sit arbejde uden snak. Og på den måde fik han sit kendingssnavn, 'Still' Søren, og blev en før arbejdskarl omkring de 30. Så fik Ma Krænster med ét den ide at forandre sin tilværelse. Hun havde efterhånden samlet så meget på kistebunden, at hun kunne friste enkemænd og ældre ungkarle.

En tid vaklede hun mellem en ungkarl med et sted til 2 køer og 6 får og så en enkemand med 3 køer og 5 børn. Men efter at have forvissat sig om, at den afdødes to hvergarnskjoler og fire særke passede hende så nogenlunde, valgte hun enkemanden.

Og ved skiftedag kogte hun den sidste grydefuld grød til folkene i Krogen, inden hun drog af gårde med samt sin blåmalede dragkiste, 7 pund uld og et gimmerlam i sit rødestribede hosebånd.

Sivert græmmede sig. Han havde fået et gigt i benene og humpede rundt ved en stok. Og nu stak husholdersken af. Og der var ingen andre at opdrive. Det var ikke ene spøg.

Søren gik i husholderskens sted og rumsterede med potter og pander. For føden skulle de jo have, hvad enten Ma Krænster var ledig eller gift. Og madlavningen faldt nu i Søren's lod som den mest kyn-

dige udi kogekunsten. Han kunne både koge byggrynsvælling og bage en æggepandekage. Videre strakte hans kunnen sig heller ikke, men det var da altid nok til at begynde med. Ganske vist var vællingen den første dag sveden, og æggebogen salt som lage. Men det kunne med lidt øvelse forandres. - Næste dag var det lige omvendt. Og det gav da kosten lidt mere afveksling.

Den første uge gik det nogenlunde, og det meste af den anden med. Men så var det lige som madlysten ude i Krogen mindskedes kendeligt - det samme gjorde forresten deres forråd af æg. Søren selv var efterhånden blevet så øvet, at han kunne klare sig omtrent alene med duften. Og om natten havde han onde drømme om æg og vælling.

Endnu en uges tid stred de tappert og i tavshed med vællingen og æggebogen. Men så en dag lagde Sivert sin ske og satte punktum for denne husførelse. "Enten ska én af os giftes, eller åsse ska vi ha' et kvindemenneske lejet", sagde han. "Dette her ender ellers med delirium !"

Så blev der ikke snakket mere om den sag det første par dage. Men hver især tænkte dybt og anstrengt, det var let at se.

Det var Sivert, der igen fik munden på gлед. "Hør Søren," sagde

han en dag, "ta' og gå over og fæst Jens Vævers Malene. Dette her er skidt i længden. Havde a ett den gift, var a selv gået".

"Fæste Malene ?" sagde Søren og hakkede i det. "Jammen hun er kommen galt af sted og har en tøs."

"For mig må hun ha' et halvt dusin, bare hun ett laver vælling", sagde Sivert, spyttede og humpede ud.

Søren ville forfærdeligt nødig ud at fæste pige. Og så stred de sig gennem to-tre dage mere.

Men det uundgåelige nærmede sig, for nu slap æggene op, og fra hønsene kom ingen hjælp. Så måtte han da en dag i stadstøjet og af sted for at prøve, om han kunne fæste Malene til husholderske. -

Jens Væver var en lille skæv mandsling, der dag ud og ind sad og sparkede i sin væv for at holde brød og kaffe i huset. Og Trine Væver hjalp troligt til - især da med at drikke kaffen. - Nu var de så blevet to mere til fortæringen, da Malene kom galt af sted med en korporal og skaffede en bette tøs til huse.

De var alle fire i stuen, da Still' Søren trådte ind. Jens vævede, Trine spandt og Malene puslede ved vuggen. Hun var midt i tyverne, mere frodig end køn, men ferm i vendingen. Søren gav hånd

stuen rundt, og stemningen blev straks trykket og højtidelig.

Så kom han til sæde og fik piben stoppet, og Jens prøvede at få snakken i gang. Men det gik træt, for Søren sagde blot "Nå" eller slet ingen ting. Nu havde han gået hele vejen og øvet sig på, hvad han ville sige, og hvordan det hele skulle gå til. Og når så Jens Væver svarede sådan, og Malene sådan, så havde Søren straks svar parat, som han havde lært sig udenad. Men nu gik det hele i kludder for ham. Jens sagde noget helt andet, end Søren havde tænkt sig, og Malene sagde ingenting. Og Søren fik heller ingenting sagt, for han kunne intet huske af det, han før havde spekuleret sammen.

Omsider plumpede han ud: "Folk gifter sig nu til dags, og nu har altså Ma Krænster forandret sig. Det er ett let for en anden jen, - te - sån - å -" Han gik i stå og anede ikke, hvordan han igen skulle komme igang.

Det gav et spjæt i Jens Væver, og Malene blev rød. Luften derinde blev ligesom tyk af tavshed. Søren kunne ligefrem mærke, hvordan denne tavshed trykkede ham fra alle kanter. Han måtte gøre en kraftanstrengelse, for ellers kunne der ske, hvad som helst.

Og så klemte han på igen i ren

desperation: "Ja, det var altså dig, Malene, a skulle - a ville spørge til - om a- om du - om vi- altså forstås ku enes - a -du"

Jens Væver gled op fra bænken og listede skyndsomt ud i køkkenet, hvor Trine stod og plumpede cikorie i kaffekanden. "Han frier ! Han Frier til vores Malen. Han er lige midt i det nu," hvæsedede væveren ind i øret på Trine. "Men Jens da, hvad siger du ? " Hun blev så befippet, at hun tabte en halv cikorie ned i kanden. -"Det mener du da ett ?"

"Jo, a tænker næsten, han er færdig nu. Men det kneb ellers grov for ham at få det sagt. - Sikke en Guds lykke for os alle ! Malene bliver gift ind i en gård, endda hun kom galt afsted. Og vi kan få aftægt på vores gamle dage og har ett behov at sparke os selv ihjel i den væv. - Ak. ja Vorherres styrelse ---"

"Hys", sagde Jens Væver og lagde hovedet på skrå. - "Hys, de snakker. Hvad mon de nu siger ?"

De strakte begge hals mod dørsprækken og anstrengte deres høreelse. Men det blev de ikke kloge af.

"A tror, a vil derind," pustedede Jens uroligt - "ind og pirke til, hvis han er gået i stå."

"Nej, la' være," afvægede Trine.

"Kanske de kysses nu, det hører sig jo til. Lad dem hellere få det til side først.

"Sludder !" snerrede Jens. "A ved da, de kysses ett kvartervis med de børster, han går med om munden".

Så gik døren, og Malene kom. "Nå - fik han det sagt ? Kom I til enighed ?" Jens trippede af spænding. "Lykke til 'et, lille Malene," hviskede Trine rørt. "Hvem havde endda tænkt, det skulle gå så godt."

"A ved knapt nok, hvad a ska tro" vrissede Malene. "Først troede jeg bestemt han friede til mig, men så begyndte han at vrøvle noget om løn og fæstepenge":

"Åh, han mente naturligvis fæstengave," nikkede Trine.

"Ja, a ved næsten ett, om a gilder ha' ham," sagde Malene. "Sån ligefrem grim er han jo ett, men han er da et sølle pjok til at snakke for sig"

"Bryd dig endda aldrig om det," ivrede Jens. "Jo mindre han siger, des mer ka' du få sagt. Det er som det skal være.-"

"Ja, men så længe han ett kan få munden op og få rigtig friet, da ka' a da ett sige ja til ham, den drønnert!" -Malene var smækfor-nærmet.

"Lad hellere mig komme ind og snakke med ham", sagde Trine. "Det ska' vi nok få ordnet, hvis ellers du ka' sanse at ta' ved, når tid er."

Inde i stuen sad Søren og blev mere og mere utilpas. Og han lovede sig selv, at det skulle være både første og sidste gang, han vovede sig ud at fæste pige. -Bedst nu som han var i gang og syntes, han vidste, hvad han vil le sige, så gik pigen sin vej. Og han sad der og var lige vidt.

Han blev helt oplivet, da Trine Væver kom ind og snakkede løs.

"Ja a forstår nok, det må være slemt for jer derude i Krogen sådan at gå uden et kvindfolk i huset - ja, åh, ja".

"Ja", sagde Søren, "ret strengt, især da med al den vælling."

"Åh nej endda. Det er ett godt for mandfolk at gå ene, som skrevet står", kørte Trine videre. "Det skal nok passe. Kvindfolk ska' der til, og vor Malene er såmænd ett den ringeste, Åk nej endda".

"Ja, hvis hun bare vil ?, sagde Søren beklemmt og tyk i mælet, "for det er nu strengt med den vælling."

"Jo, vist vil hun så," forsikrede Trine. "Hun siger, te hun altid har gjort så farlig møj ud af dig, fordi du er sån en still' og ordentlig karl og ett sån en vindbasse som den løjser, der snød hende. - Åk, det har hun sagt tit og mange gange. - Og det var da så kønt, te du åsse fik lyst til hende. A tykkes ret, der ka' blive sån et pænt par ud af jer to. - Åk ja endda. - Og lige så snart I har snakket med præsten den dag i morgen, så ka' Malene flytte ud til jer. Det ka' I nok trænge til. - Malene, Malene ! - Hun råbte nu ud i køkkenet - Malene, kom ind og snak med din kæreste. Han vil partu ha' brylluppet bestemt nu med det samme".

Søren sad med åben mund og hørte på. Først lidt efter lidt dæmrede det for ham, hvordan han var stedt. Og da det stod ham helt

klart, hvor det bar hen, lukkede han kæberne sammen med et smæk. Da Trine nævnte præsten, kom Søren nemlig til at mindes dengang i sin tid, hvor han kom i konflikt med denne mand blot ved at forsnakke sig. "Nu gælder det skam at holde tæt og tie stille", tænkte han, "for ellers går det pinende galt! Meget værre end dengang." Han sad stiv og stum som en klipfisk, da Jens Væver kom ind og ønskede til lykke og i sin overvældende glæde skænkede snaps og vrøvlede om forlovere, brudeskænk og den slags.

Malene sagde ingenting, men smilede til Søren, så det kriblede ham ned langs rygraden. Dette her var ved at blive lumsk. - "A vil hjem", sagde han og rakte ud efter sin lue.

Men ikke tale om, at han fik lov før han havde fået kaffe. Jens og Trine næsten holdt ham med magt, imens Malene fik kaffetøj på bordet.

"Nu tykkes a, du skulle sætte dig hen til din kæreste, lille Malene," sagde Trine og smiskede. Malene trykkede sig og så blufærdig ud, men dumpede dog til sæde for bordenden ved siden af Søren. Og Søren hummede sig længst muligt ind i bænkekrogen og tav standhaftigt.

Så begyndte barnet henne i vug-

gen at klynke. "Åh, hør endda til den bette," sagde Trine. "Den vil åsse med og sige goddag til sin nye far. Ta' hende op Malene og la' din kæreste løfte på hende, så'n en bette sød ting hun er. - A er da vis på, han ka' godt li' så noget småkravl."

Malene blev rød og undselig og langt kønnere end før. Søren sad rød som en sol i nedgang. Ubestemt så han noget hvidt og blegrødt, et par klare øjne og en lille trutmund, men det flimrede så sært for hans syn, og han havde en fornemmelse af at køre rundt lige som ærter i en si.

Så nær havde han endnu aldrig været et spædbarn. Og han ville ti gange hellere sidde med en skrubtudse i hver bukselomme, end han ville vove at tage sådan et lille pibende væsen mellem hænderne. Han var Malene inderlig taknemmelig, da hun selv holdt den lille, bare lod ham se og så smilede til ham så rød og varm, at han igen fik hjertekvababbelse.

"Åh, se hvor kønt de der sidder med hverandre," sagde Trine rørt med hovedet på skrå. "De skulle lige males, sikke et pænt skilderi, der ku' blive".

Og da Søren omsider slap afsted, var det sidste, han hørte, Trines trøstende forsikring: "Ja, så kom-

mer Jens i morgen til jert, te I ka' få lysning bestilt hos præsten, så'n Malene ka' komme i gang ovre hos jer".

"Nå ?" sagde Sivert, da Søren endelig kom hjem til Krogen. "Ja-jo-o" stammede Søren. Han havde så meget, han trængte til at få sagt, så han ikke vidste, hvordan han skulle få begyndt. Og så blev det bare til "Ja, jo-o".

Men han fik en urolig nat, og det var hverken æg eller vælling, han drømte om.

Næste dags middag, hvor de sad og stred med en mager æggecake og tyk, sveden vælling, kom Jens Væver trippende ind af porten.

"Mon han kommer med afbud ?" sagde Sivert og lettet sig uroligt i sædet. "Ja, gid han gjorde !" hakkede Søren med fortvivlelsens mod. "Men han vil ha' mig med til præsten. De siger, a skal giftes med Malene og være far for hendes tøjs".

"Er du far til Malenes tøjs ?" sagde Sivert opbragt. "Da ska' du relefon åsse giftes med hende, det ska' a vise dig !"

Og så var Stille Søren's dom beseglet, lysning og brudfærd gik sin gang.

I væverhuset var man lidt betænkelige ved, om Søren nu også kun-

ne sanse at sige ja på de rette steder. Men det gik helt over forventning.

Det første ja deroppe foran alteret fik han ganske vist i den gamle hals, så det kun blev til et kvæk, men næste gang tog han til-løb og satte i med en kraft, så præsten sank i knæ.

Folk mente også, det var sidste gang, han fik noget at skulle have sagt for egen regning. For eftertiden skulle Malene nok føre ordet for dem begge. Og det kom til at stemme.

Dog havde Søren endnu en gang det held at slumpe sig til at sige nogle ord, der huskedes. Det var et års tid herefter, hvor han i huj og hast måtte køre efter jordemoder. Det var en grim forskrækkelse på fastende hjerte.

Da han havde fået madammen godt hentet og var henne hos naboen for at lånes dennes hest til hjemturen, trængte han svært til en bid mad. Nabokonen satte frem, og Søren langede til fadet.

Bedst som han var i gang, kommer en barbenet hyrde dreng pilende ind i gården med ærinde til Søren.

"A sku' hilse husbond og sige, te madmor har fået en dreng".

"Nå", gryntede Søren. Han var midt

i en tyk mellemmad med speget fårekød og han var stærkt opsat på mindst 3-4 stykker mere af samme slags. Men han var ikke nær nået til ende med det sidste stykke spegekød, da drengen var der igen.

"A sku' hilse husbond og sige, te nu havde madmor fået en dreng mere !"

Da rejste Still' Søren sig og sagde det meste, nogen endnu havde hørt ham sige ud i én køre: "Nu er 'et nok bedst, te a kommer hjem, for bliver hun så'n ved, så

bliver det li'godt til for mange"

Jo, det gik godt nok, som folk sagde: "De havde deres egen skik på et og andet derude i Krogen. Med Malene kom den nye skik til gårde, at det var konen, der førte ordet og sagde, hvad der skulle siges. Og den skik blev snart gammel og gængs derude.

Og der er skumlere, som påstår, at den skik har vundet indpas mangfoldige andre steder omkring i sognene !

VORE JULESALMER

kommenteret af Hans Jensmark

En af de salmer, der synges mest med på juleaften, er Et barn er født i Bethlehem, ja omkvædet får ofte en sådan styrke, at orgelet ganske forsvinder i lyden af de dejlige barnestemmer, når de synger om kap med englene på marken julenat.

Salmen har en lang og mærkelig forhistorie. Hvor gammel den er, ved ingen, men vi må nok tilbage til omkring år 1400. Da var latin kirkesproget, og vi har tekst fra den tid, hvor 1. vers lyder sådan:

Puer natus in Bethlehem
unde gaudet Jerusalem

Ingen kender originalen; disse salmer gik fra mund til mund og blev lavet om mange gange; de var meget yndede blandt kirkefolket og blev ofte sunget på kendte melodier. Den melodi, vi kender bedst, er netop en tysk visemelodi, ganske vist fra 15-hundrede tallet. Den slags salmer blev både før og efter reformationen oversat til folkesprogene og indgik i salmebøgerne. Det viser, at forbindelsen mellem Folket og Kirken dengang var mere intim end i dag. Hvem der bærer den største skyld i dette stykke, skal vi lade ligge i denne forbindelse.

Et Barn er født i Betlehem.

The musical score is written for piano and voice. It consists of two systems. The first system has a treble and bass staff with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The melody is in the treble staff, and the piano accompaniment is in the bass staff. The lyrics are: 'Et Barn er født i Bet - le - hem, Bet - le - hem, thi'. The second system continues the melody and accompaniment with the lyrics: 'glæ - der sig Je - ru - sa - lem. Hal - le - lu - ja! Hal - le - lu - ja!'. Above the second system, there is a tempo marking 'poco riten.'.

2. En fattig Jomfru :/: sad i Løn :/
og fødte Himmels Kongesøn.
:/: Halleluja! :/:

3. Han lagdes i et :/: Krybberum, :/
Guds Engle sang med Fryd derom.
:/: Halleluja! :/:

4. Og Østens vise :/: ofred' der :/
Guld, Røgelse og Myrrha skær.
:/: Halleluja! :/:

5. Forsvueden er nu :/: al vor Nød :/
os er i Dag en Frelser fød.
:/: Halleluja! :/:

6. Guds kære Børn vi :/: blev paa ny, :/
skal holde Jul i Himmelby.
:/: Halleluja! :/:

7. Paa Stjernetæpper :/: lyseblaa :/
skal glade vi til Kirke gaa.
:/: Halleluja! :/:

8. Guds Engle der os :/: lære brat :/
at synge, som de sang i Nat.
:/: Halleluja! :/:

9. Da vorde Engle :/: vi som de, :/
Guds milde Ansigt skal vi se.
:/: Halleluja! :/:

10. Ham være Pris til :/: evig Tid, :/
for Frelser bold og Broder blid!
:/: Halleluja! :/:

Vor salme er blevet brugt meget ved krybbeandagterne. Siden Frans af Assisi 1223 første gang opstillede sin julekrybbe i det fri og inviterede egnens folk til andagt, er det blevet mere og mere almindeligt med krybbeandagter og krybbespil. Det barn er født i Bethlehem er sikkert blevet sunget på den måde, at først har peblinge sunget den latinske tekst, derefter har menigmand gentaget det samme vers på modersmålet, her i Danmark sådan:

unde gaudet Jerusalem, Halleluja.

Et barn er født i Bethlehem, i Bethlehem
thi glæder sig Jerusalem, Halleluja.

Efterhånden sker der imidlertid det mærkelige, at salmen forsvinder fra alle salmebøger, undtagen den danske og norske. At vi har den skyldes Grundtvigs gendigtning. Forhistorien er den, at Grundtvig til reformationsjubilæet 1817 skrev et digt Ragna-Roke, der beskriver en rejse, som Nornegæst (Nordens gamle helteånd) og Holger Danske foretog til Luthers grav. Her lærer Holger Danske, der skal symbolisere Grundtvig selv, at løfte den gamle harpe, og han istemmer Et barn er født i Bethlehem. Senere 1820 omarbejder han salmen, som vi har den i dag.

Men vejen til vor salmebog var trang. Grundtvig var ikke i

vinden i de førende kirkekredse, hans salmer kom ikke med i et tillæg, der blev udgivet 1845. Så udgav han dem selv i små hæfter, det første kom juledag samme år. Der var bl.a. Et barn er født i Bethlehem med. "Det blev en af de store timer i den danske kirkes historie", har én sagt, og der er noget om det. Den danske salmebog ville være fattigere uden Et barn er født i Bethlehem.

Hør en øjenvidneskildring fra den minderige julegudstjeneste i Vartov kirke: "Jeg mindes, at der stod en gammel mand med hvidt hår i kirken. Tårerne randt så stride ned ad hans kinder, da den vuggesang begyndte at gå. Jeg måtte tænke på de gamle, der var fulgt med hjem fra Babylons floder, og så det for deres øjne, at Herrens hus påny begyndte at rejse sig af gruset" (en hentydning også til Grundtvigs demisprædiken fra 1810, der som overskrift havde: Hvi er Herrens ord forsvundet af Hans hus?).

Nu glæder vi os til igen i denne jul at synge salmen, gerne så Christiansen ganske overdøves af menighedens jubelsang:

Ham være pris til evig tid
for frelser bold og broder blid!
Halleluja.

H. Jensmark

Mads' fødselsdag

Mads havde fødselsdag. Han blev 9 år. Det havde været en mægtig dag. Han havde haft gæster om eftermiddagen. Nogle af rødderne fra skolen med undtagelse af Kaj og Orla, som hans mor nægtede at invitere, bare fordi de havde puttet gibs i vaskepulveret ved den forrige fødselsdag.

Men nu var de gået hjem. Hans mor sad midt i stuen med et træt udtryk i ansigtet, mens hans far lavede kaffe for at de kunne få kræfter til oprydningen. Til aften skulle anden del af fødselsdagen finde sted, den med de voksne. Farmor og farfar og moster Oda og onkel Oluf kom. Mads syntes den slags selskaber var lidt kedelige. De kom bare og sagde "Tillykke" og "Du bliver sandelig snart så høj som din far" og farmor sagde "ja, du ser akkurat ud som din far, da han var på din alder" - og det var ihvertfald lyv, for far var den gang en lille tyk dreng og Mads var lang og tynd - men bagefter glemte de ham altid indtil hans mor kom i tanker om, at det var høj sengetid for ham, og så måtte han gå

rundt til dem allesammen og sige godnat og tak for gaverne, selv om han havde takket for den en gang.

Mads listede ind på sit værelse - så gik han jo heller ikke i vejen, når der skulle ryddes op. Han satte sig ved skrivebordet og så på sin arbejdstegning til sin nyeste opfindelse. En automatisk skopudsemaskine. Han kunne se det det hele for sig, men det var svært at få det tegnet, for ikke at tale om at få det lavet. Han havde et stort forbillede. Georg Gearløs fra Anders And-bladene. Han kunne det hele og havde altid de ting, han skulle bruge. Og når det kneb havde han en lille hjælper, som ordnede det for ham. Sådan en hjælper var Mads's store ønske. En der kunne få stregerne på papiret til at se rigtige ud, og som kunne hjælpe til med at finde de rigtige materialer, og som kunne få forældrene ned på jorden igen, når nogle af eksperimenterne mislykkedes. Det var ikke altid let at være opfinder. Mads kunne ikke rigtig blive klog på sin far. Den ene dag pra-

lede han til naboen med Mads's opfindelser og den næste dag lovede han ham bank, hvis han fortsatte med dem, bare fordi han havde haft en smule uheld og var kommet til at smøre plæneklipperen med lim i stedet for olie.

Og da han i sidste uge fortalte sin mor, at han alligevel ikke ønskede sig fodboldstøvler til sin fødselsdag, men en lille hjælper, fik hun et fjollet udtryk i ansigtet og strøg ham over håret og sagde: "Nå, da, så du ønsker dig en lillebror!!". En lillebror!! Hun måtte være blevet gal. Han opgav at forklare nærmere, men sagde bare, at hun hellere måtte glemme det og holde sig til fodboldstøvlerne.

Men altså en rigtig lille hjælper, bare en eneste gang. Pludselig begyndte lampen på bordet at blinke så mærkeligt. Den blev skiftevis blå og rød. Pludselig lød en stemme fra den "Hvad ønsker du?"

Mads så forbløffet på den. "Hvem er det, der taler?" Lampen blinkede et par gange. "Jeg er din lille hjælper. Fordi det er din fødselsdag har du fået dit ønske om en lille hjælper opfyldt. Men kun for i aften." Mads stirrede vantro på lampen. Så kom han i tanker om selskabet. "Åh, nej" sagde han, "i aften kommer der jo gæster, og så får jeg ikke lov til at stå i kælderen og lave opfindelser." "Ja, det er jo uheldigt, men det kan der ikke laves om nu, men vi kan sikkert sammen finde på noget, så gæsterne bliver sjovere end de plejer. Nu skal du høre". Og så satte de sig til at hviske sammen.

Gæsterne skulle komme klokken 6. Mads havde været usædvanlig flink til at hjælpe sin mor. Han havde skrællet kartofler, tømt skraldespand og dækket bord. Hans mor havde set nøje på ham og mærket efter på hans pande, om han skulle have feber, men han virkede helt normal.

Så ringede det på døren. Mads lukkede op. Det var farmor og farfar. "Goddag lille Mads og tillykke med fødselsdagen. Ih, hvor du dog vokser .." "Ja", skyndte Mads sig at sige "Jeg er snart så høj som far, men jeg er ikke nær så fed, som han var". "Mads !!" lød det fra moderen. Mads tog farmors frakke og

hængte den på en krog. "Smut" sagde det, og frakken fløj gennem entreen og op på en bøjle. Far-mor gloede dumt efter den og skulle til at sige noget, men så ringede det på døren igen. Det var moster og onkel. De havde desværre ikke overført på, så Mads kunne demonstrere sin nye opfindelse. Mads fik flere gaver. En superflot lommelygte, et tryllesæt - samt dumme bemærkninger fra onkel Oluf om, han nok ville blive professor, hvilket fik hans far til at sige "Ja, evnerne har han" - desuden en klubtrøje og så noget andet tøj, som hans mor flippede ud over.

Så gik de til bords. Mads havde selv bestemt maden, det vil sige, hans første forslag om spaghetti og hot dogs blev forkastet og lavet om til rejemad, flæsksteg og chokoladebudding med flødeskum. De begyndte med rejerne. De stod i en skål midt på bordet. Mads satte en slags låg på skålen, trykkede på en knap, og pludselig stod en stråle rejer ud af et rør og landede nok så nydeligt på det ristede brød på fars tallerken. Så drejede røret lidt og begyndte at skyde rejer, indtil alle havde fået. Der var dyb tavshed. Alle så på Mads. Far fik nogle sære trækninger i ansigtet og rakte armene over efter Mads for at ruske ham, med det resultat, at han fik mayon-

naise og karse på armet, fordi han kom i skudlinien, da maden skulle pyntes. Han rømmede sig, mens han tørrede mayonnaisen af: "Mads, hvad er dette? "Jae", sagde Mads, "det er altså en af mine sidste opfindelser. Du har jo lige sagt, at jeg har evner". Man spiste rejerne i tavshed. Flæskstegen blev serveret. Mads havde konstrueret et bånd, som førte fade og skåle rundt og en gribe-arm øste op. Det fungerede perfekt. Kun sprang den, til mode-rens fortrydelse, Mads over med kartoflerne, men til gengæld fik han dobbelt portion flæskesvøre. Chokoladebuddingen blev serveret uden andre uheld, end at farfar fik flødeskum i portvinen, fordi han absolut skulle drikke, før der var serveret færdig.

Da de var færdige med at spise, sagde faderen: "Øh, det var en fantastisk masse ting, du har opfundet, men" - hvædede han ud af mundvigen - "du kan prøve at gøre det igen, uden jeg ved det." Han dumpede ned i en lænestol. De andre satte sig i nærheden. De var alle lidt stille. "Skal vi ikke spille Matador?" foreslog Mads. "Næ, nej, ikke i aften" sagde hans far. "Jamen, det er min fødselsdag, og det er da for min skyld, der er gæster" indvendte Mads, men de voksne var allerede begyndt at snakke sammen og hørte slet ikke efter.

Mads begyndte igen. "Jeg har lavet din stol om til en fjernstyret hvilestol, mor", sagde han. "Nå," sagde hun og snakkede videre med moster Oda om en kjole, hun havde set. "Vil du prøve den?" "Ja, min ven", sagde hun åndsfraværende. Mads rodede med en lille kasse. Så skete der en masse i en fart. Med et smæld lagde stolens ryg sig ned, sædet hævede sig og en skammel svuppede op og moderen fulgte med. Først så hun helt forskert ud i ansigtet, så væltede hun bag over med et højt hyl, for til sidst at sidde med et fåret udtryk i ansigtet og med benene strittende til siderne. De andre for op for at hjælpe hende.

Mads's far var helt hvid i hovedet. Han greb fat i ham og råbte: "Hvad har du lavet?" "Jamen hun sagde selv, hun ville prøve", sagde Mads, "jeg kan da ikke gøre for, at hun sparkede onkel Oluf over benene i farten". Mor

havde samlet sig sammen. "Sig mig Mads, hvornår har du lavet alle de ting?" "I aften" sagde Mads, "jeg har haft en heldig dag" "Er der flere overraskelser?" sagde farmor. "Åh, ja et par" sagde Mads. "Vil du du ikke nok vente med dem til en anden gang", sagde mor, "så kunne vi allesammen spille Matador", hun så sig nervøst om. Og lige på en gang havde allesammen en mægtig lyst til at spille Matador. Og det gjorde de så. Ja, de voksne var så ivrige, at de rent glemte at drikke kaffe, og farfars cigar gik ud. Da klokken var blevet ti erklærede Mads, at han selvfølgelig var ked af det, men nu gad han ikke mere, fordi han var træt, men at det havde været den bedste fødselsdagsfest, han nogensinde havde haft.

Hans mor kom ind i værelset for at sige godnat til ham. Mads lå allerede i sengen med dynen helt op under næsen. Hans mor stod og trippede lidt, så sagde hun: "Du Mads, tror du ikke, det var en ide at blive noget andet end opfinder. Jeg tror ikke, fars nerver har godt af det. Det ville nok være bedre, hvis du blev skolelærer". Mads sukkede. "Måske, men jeg har nu ellers haft en usædvanlig heldig dag". - I det samme blinkede lampen. Hans mor kikkede på den. "Sikke den blinker. Pæren trænger nok til at skiftes."

Strejke

Man kan ikke nægte, at der er noget spændende ved hver Dag at begive sig ud i Livet eller som Husmoder sende sine tjenende Aander. Man sender f.eks. sin Husalf til Bageren om Morgenens, bevares ikke efter Rugbrød, men efter de sædvanlige Morgenkryddere. Hun kommer tilbage. Der var ingen; de havde ikke kundet naa at bage dem. Eller Bageriet var simpelt hen lukket. Familien sætter sig resigneret ned og spiser, hvad Huset formaar, et ældre sigtebrød eller Morgengrøden alene. Den næste Dag kommer Pigen virkelig med Krydderne, men da hun kommer ind paa Mejeriet, er der ingen Mælk at faa til Morgengrøden.- Mælkekusken er ganske stille udebleven. Ikke fordi der var noget paa Færde Dagen i Forvejen, men maaske er han træt eller har sovet over sig eller er taget i Skoven, hvem ved ? I heldigste Fald spiser man sin Morgengrød med Saft og Vand - i uheldigste uden flydende Varer til.

En anden morgen udebliver Avisen. Det er Aviskonen ! siger Hustes Frue og mener dermed, at Aviskonen netop ikke er der, men strejker. Husets Herre er temmelig ulykkelig, naar han ikke faar

sin Avis til Morgenteen. Han skyn-der sig til nærmeste Kiosk - ikke en Avis ! Typografstrejke.

En dag faar han ingen Formiddagskaffe, for Kontorkonen har nedlagt Arbejdet. En anden Dag maa han tage hele Familien ud at spise til Middag, fordi Rengørings- eller Vadskekonen hjemme er udeblevet og Husets Frue ikke har

kundet overkomme mere Arbejde. Nu havde hun beredt sit Hus paa Rengøring og maatte saa klare den selv. Men dødtæt er hun, gaa ud og købe Mad kunde hun ikke naa, og hvem kan faa noget sendt nu om Stunder ? Det er snart saadan, at man misunder alle, der kun har to værelser. Og det er saadan, at man forbavset og rørt ser paa enhver "Arbejdskraft", der har lovet at komme - og virkelig kommer.

"VORE DAMER" 1920.

Gode råd

TIL ALLE OG ENHVER:

Andres uhøflighed berettiger os ikke til at henfalde til samme fejl.

Man skal altid se på det menneske, man hilser.

Efter endt visit, lader man stolen stå på det sted, hvor man har rejst sig fra den.

Når en herre selv præsenterer sig for en dame, hilser denne ved at bøje hovedet, men nævner ikke sit navn.

Når man aflægger en visit i et hus, undskylder man ikke sit komme, lige så lidt, som den der modtager besøget, takker for det.

Tager man plads ved tables d'hote, hilser man til højre og venstre med en let bøjning, der dog ikke forpligter til videre underholdning.

Høflighed mod undergiven er det sikreste tegn på virkelig overlegenhed.

En dame må aldrig tilbyde selv en bekendt herre at spille fillipine; tilbyder en bekendt herre hende det, kan hun dog dårligt afslå det.

En dame, der regner sig for hørende til det gode selskab, løber ikke som et tyende, der er sendt i byen, og går ikke så langsomt, som om hun kun skulle spadserere.

Går man med venner, der hilser en os ukendt person, fordrer høfligheden, at vi ligeledes hilser.

Unge piger må særlig agte på deres holdning og opførsel på gaden. De bliver lagt mere mærke til end nogen anden, og måske også skarpere dømt.

TIL EN UNG HUSTRU:

Vil du bevare din mands kærlighed, så mærk dig følgende:

Overdriv aldrig din kjærtegn.

Klag aldrig over, at du finder din mand kold eller ligegyldig.

Tag altid hjertelig del i alt, hvad der angår ham.

Sørg for, at hjemmet er således, at din mand altid gjerne opholder sig der.

Vær altid smagfuldt og rent klædt, gør, hvad du kan, for at bevare dit gode udseende og din sundhed.

Bliv aldrig træt af at arbejde mod åndelig fuldkommenhed.

Vær altid bly og sædelig.

Kjed aldrig din mand med overflødig tale.

Bekjæmp dine egenheder.

Vær tilbageholdende i omgang med fremmede herrer.

Giv aldrig din mand anledning til skindsyge.

Brug aldrig spot eller bitterhed som våben overfor din mands fejl eller svagheder.

Bland dig ikke i din mands anliggender, når du ikke har grund til det.

Vær ikke din mands skygge.

Vær mod din mand, som du var ved din forlovede.

Opdrag dine børn kærligt og godt, vær omhyggelig overfor dem.

Vær aldrig ligegyldig, når din mand bereder dig en overraskelse eller glæde.

Plag ham ikke med skindsyge.

Når han er i poetisk stemning, så neddæmp den ikke ved pludselig at tale om hverdagsagtige ting.

løsninger

1. Eksempel:

S S S P P
M M L L L
U U U U Ø
T K K K K

2. Højt fra træets grønne top

3. Regninger

4. En nisse med sæk.

5. M
U M M
R U M M E
K R U M M E R

Ny Hammersholt

Kommentarer til midteropslaget

I slutningen af 1800-tallet var områdets gårde og huse stadig samlet i landsbyerne Gl. Hammersholt og Børstingerød. Det meget varierede terren i Ny Hammersholt med store bakker, enge og søer var dækket af skov i større eller mindre omfang og blev anvendt som fælles græsningsarealer af områdets gårde.

Den eneste bebyggelse uden for landsbyerne var Roggers Huus, hvor Gl. Frederiksborgvej og Brødeskovvej løber sammen. Her finder man også stednavne som Østregalgeager og Galge Laage ved stendiget til St. Dyrehave. Dette sted var nok forbundet med en vis uhygge af de bønder og byboere, som måtte benytte Gl. Frederiksborgvej, når de f. eks. skulle til København. Kongevejen var endnu forbeholdt kongehuset og adelen. Det nuværende skovløbersted, Rågårdshus blev opført i 1846.

På matrikelkort fra 1813 kan man se de udflyttede gårde, Brunebakkegaard (Rødegaard),

Leerbjerggaard og Nyesøegaard samt Slettebjerggaard nær Gl. Frederiksborgvej og en mindre gård ved Sækkedam, hvor Bakkegården nu ligger. Sækkedam har siden skiftet navn til Sættedam (ved en skrivefejl ?) og denne, men især Helledesdam er siden svundet ind som følge af afvanding. I området blev der ved jordudskiftningen også oprettet mindre huslodder på Slettebjerg og mellem Gl. Frederiksborgvej og St. Dyrehave syd for Roggers Hus.

De nuværende huse på blandt andet Nordbakken og Granbakken samt ved Hjortevænget ligger på græsningsagre, som hørte under Tjørnegård og Glædesholm i Gl. Hammersholt. De gamle matrikelnumre indgår stadig i de nye parcelhusgrundes matrikelbetegnelser. Bæverdalen og området øst for Gl. Frederiksborgvej ligger på en ager, som var blevet udstykket til måske tre sønner: Anders, Ole og Hans af den daværende ejer Niels Jensen på Kildegaard ved Brødeskov.

I Lille Sverige kan man se de store gårdes tørvemose-skifter. Her finder man i dag mange små søer, som er resultatet af mange års tørvegravning. Førstelærer Nielsen omtaler i sine erindringer fra 1895 området: "En halv snes jordløse huse, der ligger ved og mellem en del alt andet end poetiske tørvegrave ved Hillerød-Lillerød vejen, tæt op ad St. Dyrehave, fører navnet Lille Sverige - antagelig fordi de oprindeligt havde været beboede af svenskere. I min tid var beboerne respektable folk med et par bøller iblandt."

Lille Sverige blev efterhånden et mindre landsbysamfund med egne købmænd, hvorimod slagter og bager kom ud til området med hestevogn fra Hillerød. Indtil man fik vandværk i 1930-erne måtte beboerne i husene uden egen brønd hente deres vand fra en brønd i St. Dyrehave ved Rågårds-hus.

Kort efter år 1900 begyndte man at grave grus på Slettebjerg, og grus og sten blev kørt på hestevogn til Hillerød og de fjernere-liggende byer: Birkerød og Fredensborg. Dette gav mulighed for lokale vognmandsforretninger, som i en årrække bl.a. blev drevet fra Høvelsgaard og "Petra's Gaard" af de to brødre Laurits og Jens Jensen ("Jens i Hulveje-n").

Efter 1950 begyndte tilflytningen til og udbygningen af Ny Hammersholt-området, først med byggeri langs Gl. Frederiksborgvej og Hulvejen. På det tidspunkt opstår stednavnet Ny Hammersholt, måske for at få et bynavn, som for Hillerødborgere var mere respektabelt end det kendte, mindre ansete Lille Sverige. Herefter kom bebyggelse ved Bæverdalen og Spättevej samt kollektivet Sættedammen og sidst bebyggelsen på Slettebjerg.

Høvelsgaard
før ombygningen

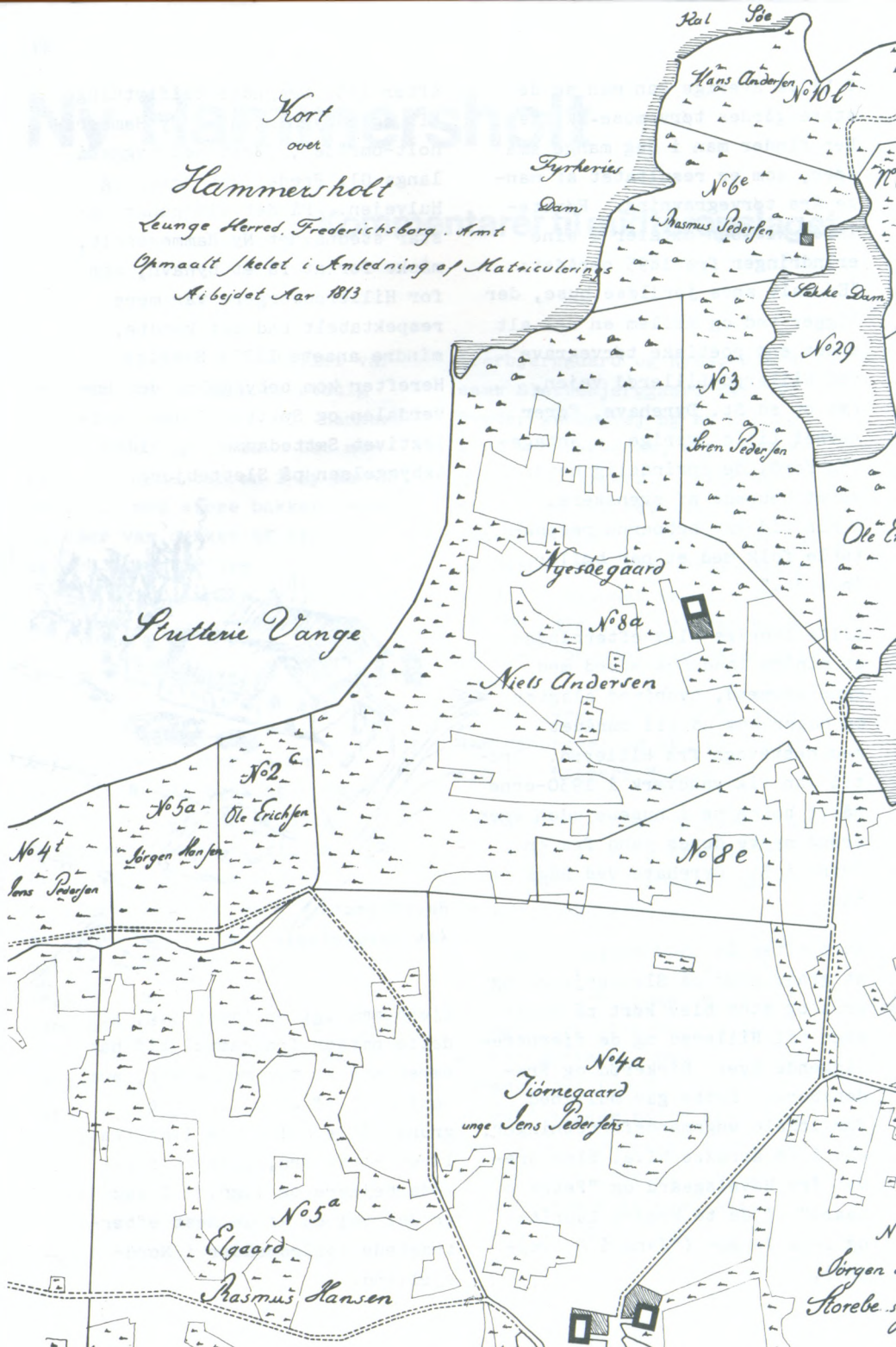
Ejendommeligt at tænke sig, at dette område fra gammel tid har været anvist til mennesker, som samfundet af en eller anden grund ville holde sig lidt fra livet - rakkere, svenske fremmedarbejdere og lign. I dag er det vel et af de mest eftertragtede boligområder i Nord-sjælland.

Hammerholt

Opmaalt Skelet i Anledning af Matriculerings

Aibejdet Aar 1813

Stutterie Vange

HALVJULEAFTEN

Selvom overskriften kan henlede tanken på jul - ovenikøbet en ikke rigtig god jul -, og selvom der i beretningen optræder både sne og rensdyr, har denne beretning ikke andet med jul at gøre, end at hovedbegivenheden finder sted den aften, hvor der er lige så langt til næste juleaften, som der er fra den foregående.

Den 22. juni om morgenen startede Inger og jeg turen mod et mål, der lå ca. 2000 km nordude. Under tidligere ferier i Dalarne havde vi ofte ønsket at komme så langt nordpå, at vi kunne opleve midnatssolen. Nu skulle vort ønske opfyldes.

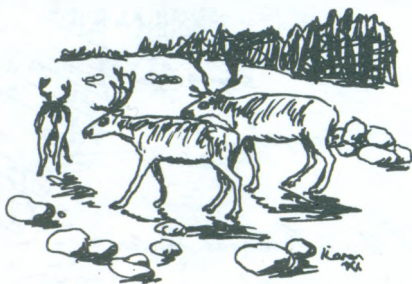
Det var ikke uden forventningens glæde vi havde pakket bilen. Der var tøj til nogenlunde enhver situation, kold som varm - tør som våd. Proviant og kogegrej til feltmæssig forplejning var der tænkt på. Desuden luftmadrasser, soveposer og et tomandstelt - og noget, der fortæller om vor vanetænkning: en håndlygte, som i hvert fald ikke kom i brug.

Turen op gennem Sverige foregik under den begyndende hedebløge, og undervejs fik vi nikket gendende til steder, hvor vi tidligere havde opholdt os. Ja, den første nat slog vi teltet op ved

en sø, der lå i nærheden af en hytte, hvor vi holdt ferie for 2 år siden. Denne gang erfarede vi, at mosekonen ikke hører til de varme piger.

Hen på eftermiddagen på turens 3. dag nåede vi frem til polarcirklen nogle mil nord for Luleå. Det var en mærkelig oplevelse at kunne sidde på den tynde stiplede streg i vor skoletids atlas. At cirkelen på kortet er stiplet, skyldes, fandt vi ud af, at den i naturen er afmærket med sten, anbragt med visse mellemrum.

Kort efter mødte vi de første rensdyr på turen. Vi så ikke de store flokke af dyrene, som vi havde forventet. Som regel var der ikke mere end to-tre rensdyr sammen. De

gik langs med vejen uden at lade sig forstyrre af de ildelugtende og larmende biler. Men steg man ud af bilen, fortrak de næsten omgående. Det samme var tilfældet med

en elgko, som vi senere tilfældigt mødte. Den slags taler ikke lige-frem til menneskets fordel.

Efterhånden begyndte bevoksningen at skifte karakter. Det tyndede ud mellem fyrretræerne, som også blev lavere og efterhånden lod sig næsten fortrænge af lave birketræer og -krat. Hyppigt gav skoven plads for ubevoksede moser eller små søer. Der, hvor man fra det kuperede høj-land trænger ned på den lavslette, der blandt andet omfatter Sveriges eneste tundra, er der et fantastisk udsyn.

Mod nordøst og øst breder sig den sparsomt bevoksede tundra med et milevidt udsyn, som kun brydes af spredte lave bjergknolde. I vest og nordvest står Sveriges højeste fjelde med høje sneklædte tinder, der, når de blinker i den sene eftermiddagssol, ser ud, som om de holder vågent øje med det, der foregår i den vidtstrakte na-tur.

Ret forude ligger Kiruna, Laplands hovedstad.

Kiruna, overskyet, blæsende vejr og ca. 8° varme. Dette fremmer ikke muligheden for at se midnats-

solen. Derimod skinnede solen fra en skyfri himmel et godt stykke mod øst, så vi vendte vognen 180° for at komme tilbage til den eneste vej, der førte tilstrækkeligt langt mod nordøst, til at vi kunne komme bort fra skyerne.

I mellemtiden var vi kommet helt ud i tundraområdet. Det voldte lidt vanskeligheder at finde et sted, hvor man kunne komme bort fra vejen og ud i terrænet, der for det meste var sumpet og ufremkom-meligt, men langt om længe fandt vi dog et hjulspor, der førte ned til en sø et stykke fra vejen. Her slog vi vort telt op på en åben plads, hvor lave birketræer og krat skabte nogenlunde læ for vinden og nysgerrige blikke fra de få forbikørende på vejen.

Efter et meget sent aftensmåltid lykkedes det i den sparsomme be-voksning at finde tilstrækkeligt brænde til et lille bål, som blev tændt ved søbredden for hyggens og varmens skyld, for lys var der jo nok af. Mens vi henad midnats-tid drak den lunende aftenthe, skinnede solen, selvom den fra den ganske vist lidt lave position ik-ke varmede ret meget. Det var me-get betagende ved midnatstid at

se solen over de lave hjerger på den anden side søen, se den sende en bred stribe af guld hen over søens vand, samtidig med at fuglene sang lystigt ikke ret langt fra, hvor vi sad.

Da denne oplevelse fandt sted den 24. juni om aftenen, gik tankerne af sig selv nøjagtigt et halvt år frem eller tilbage - til den aften, da vi fejrer lysenes fest, den mørkeste tid på året, hvor vi i heldigste fald har solskin og ellers gråt dagslys nogle få timer i døgnnet. Når man her oplever, hvor meget lyset betyder for os, for-

står man måske bedre, at vi ved at tænde masser af levende lys juleaften prøver at glemme mørket omkring os. Tankerne vender langsomt tilbage til tid og sted, med en enkelt sløjfe omkring juletiden her på stedet, hvor det eneste naturlige lys i mere end en måned har været stjernernes fjerne blinken.

Medens solen igen fjerner sig fra horisonten, kryber vi i soveposerne og lukker øjnene for at illudere, at det er nat - "Halvjulenat".

K.J.

MESSIAS

Julens Oratorium

Georg Friedrich Händel, skaberen af Messias, blev født i 1685 i den schlesiske by Halle. Hans forældre - faderen var fyrstelig livlæge og moderen præstedatter - var ikke musikalske, og det var egentlig meget mod deres vilje, at drengen, der havde udprægede musikalske anlæg, fik undervisning i musik. Allerede som 11-årig spillede Händel for kurfyrst Friedrich, der i sin begejstring tilbød at bekoste drengens videre uddannelse. På grund af faderens modstand blev dette ikke til noget, Händel tog fat på det juridiske studium. Musikinteressen forblev dog den stærkeste, og i 1703 helligede han sig helt musikken.

Efter at Händel mente at have lært, hvad han kunne i Tyskland, tog han i 1707 til Italien. Her blev han grebet af den italienske operastil, og i de næste 30 år komponerede han en række strålende operaer, fungerede som kapelmester og som leder af flere operaforetagender. Imidlertid blev publikum efter-

hånden trætte af det italienske teater med dets intriger og skandaler. Den nye operaform som Tiggeroperaen med dens vittige og bidske satire over tiden sociale forhold faldt mere i folks smag, og i 1737 gik operaselskabet konkurs, Händel var på fallittens rand og fik endda et slagtilfælde.

Han blev dog rask igen og indså, at han måtte finde andre veje - den ny operaform var ikke noget for ham. Händel havde som ideal, at få fat i publikum med den allerbedste musik.

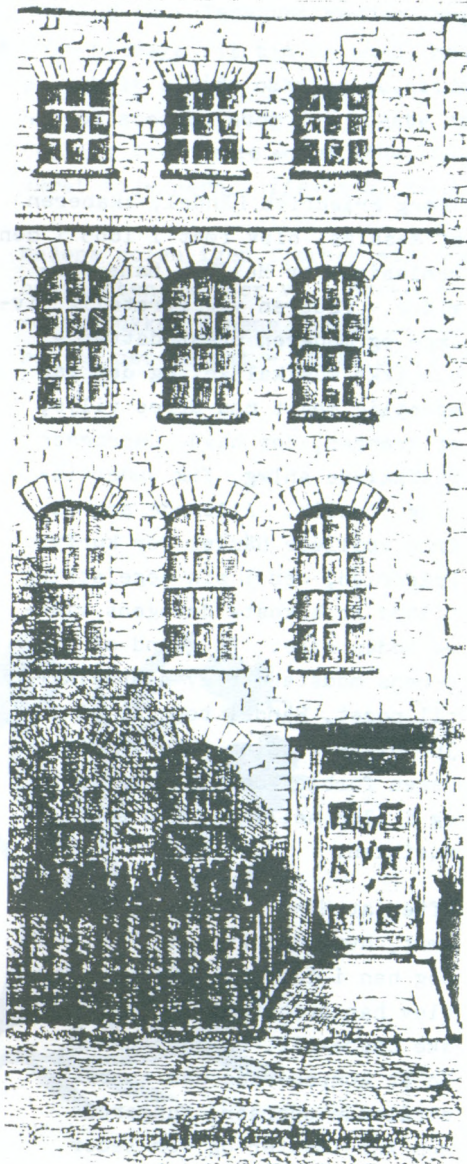
Selvom det ikke var uden en vis bitterhed, satte Händel hele sin ukuelige viljestyrke ind på denne omstilling. Han vendte tilbage til en form, han var fortrolig med fra sin ungdom, oratoriet, en slags koncertopera, hvor hele den dramatiske virkning lægges i musikken, og hvor de enkelte personer karakteriseres ved rent musikalske midler. Händel komponerede fra 1738 og de følgende 13 år hvert år mindst ét oratorium. I de

første år dog uden succes - hans krav til publikum var for store - og i 1741 var han så langt nede, som han næsten kunne komme.

Hen på sommeren modtog han fra sin ven - Leicester-godsejeren Charles Jennens - teksten til et nyt oratorium. Denne tekst var et fremragende sammensat uddrag af skriftsteder fra det gamle og det ny testamente, og handlingen var for Händel ikke sagn og eventyr, men levende virkelighed. Det var jo ham selv. Han følte, at han blev tiltalt af en ven, som kendte hans kval tilbunds, fordi han havde lidt endnu mere. Fra det øjeblik levede Händel i en anden verden, låste sig inde i sit arbejdsværelse, undte sig næsten ingen søvn, medens teksten fik et sprudlende væld af toner til at vælte frem - en musik, som i al sin enkelhed og inderlige skønhed næppe har sit sidestykke i musikhistorien.

En af de smukkeste satser i værket er efter min mening: "Behold the Lamb of God" "Se det Guds lam, som bær alverdens synd". Denne magtfulde korsats har en meget gribende højtidelighed.

Efter kun 24 hektiske døgn var inspirationen udtømt og værket færdigkomponeret. I alt næsten 50 fuldlødige, inspirerende tone-

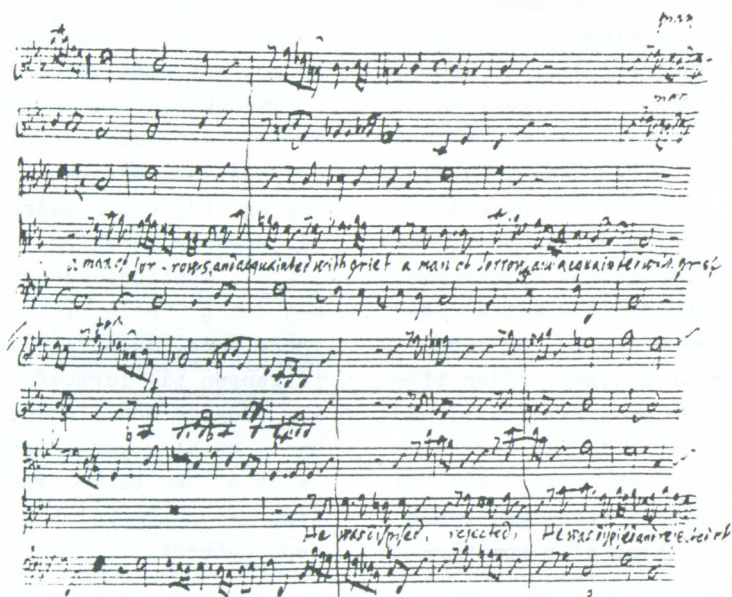
Händel's hus i London, som det så ud i 1859.

digte - to om dagen - en utrolig præstation, selv om man tager datidens overdådige skaberevne i betragtning.

Halleluja-koret er sikkert den mest berømte korsats. Her munder stemningen af jublende triumf ud i det mest berømte af alle Hallelujaer. Ved en af de tidlige Løndon-opførelser rejste Kong Georg II sig spontant, dybt

grebet, og påhørte hele satsen stående. Dette har siden været tradition ved enhver opførelse i England, og det vil være naturligt at overtage denne tradition også ved opførelser herhjemme. Det siges, at Händel under komponeringen af dette kor skal have sagt "Jeg syntes, jeg så Himlen for mig, og den almægtige Gud selv".

J. Sandberg

En side fra "Messias" i komponistens håndskrift.

Udviklingen og Menneskene

Den teknologiske udvikling ændrer samfundsforholdene så hurtigt, at langt de fleste mennesker kan have svært ved at følge med i, hvad det er, der egentlig sker. Derfor skræmmer denne udvikling os, og menneskets naturlige forsvarsmekanismer træder i kraft. Vi accepterer ganske vist den bedre medicin, de fysisk sundere boliger og det elektroniske maskineri, der gør tilværelsen mere bekvem; men alligevel reagerer vi anderledes end for bare 3 generationer siden. Nogle - de fleste - isolerer sig efter dagens hæsblæsende jag bag lukkede havelåger og yderdøre for at slappe af foran det uforpligtende fjernsynsapparat afbrudt af enkelte nødvendige gøremål i hus og have. Andre prøver at skrue tiden tilbage - klæder om i fritidstøj og trasko og håber gennem forskellige aktiviteter at være med til at genskabe de hyggelige, gamle småsamfund, hvor alle kom hinanden ved.

Begge reaktioner er nok lige forkerte. Menneskene har tradition for tilpasning. De helt gamle landsbysamfund og de små købstæder opstod simpelthen fordi,

det var for farligt at være alene, og fordi det var nødvendigt at bo i nærheden af arbejdspladsen. Jernbanen ændrede vort lands bymønster, medens sognestrukturen fra middelalderen forblev, som den var. Det var lineal, økonomi, landmåler og erhvervsgeografiske argumenter, der var afgørende for, hvor skinnerne blev lagt. Hvor stationerne blev sat på planlægernes kort, voksede siden byerne op med rationel nødvendighed uden smålig skelen til de gamle sogne-skel. Stationsbyens æra var kort, men hektisk. Det var ikke røg, møg og støj eller andre årsager af miljømæssig karakter, der var skyld i stationsbyernes vigende betydning. Heller ikke arbejdsforholdene, skoleforholdene eller tilgangen til idrætsforeningerne var ringere end i andre bysamfund. Næh - de blev ganske enkelt overhalet af den teknologiske udvikling - automobilet blev nu masseproduceret.

Stationsbyen havde været et fordelingscentrum, som toget bragte varer til og fra, medens transporten mellem by og opland foregik med hestevogn. Med lastbilen kunne industrien direkte bringe

sine varer frem til større aftagere, uden at varerne skulle om-læsses flere gange. Også lageromkostningerne kunne derved nedbringes. På samme måde er tusinder og atter tusinder af cigarrullere, typografer, bagere, ismejeriejere, bødkere og hjulmagere blevet overflødiggjort af den teknologiske udvikling. Ingen af dem blev spurgt - hverken om de ønskede det, eller om hvilke ideer, de havde om deres fremtidige gøremål. Den nødvendige teknologiske udvikling lader sig ikke diskutere - den må accepteres. Fordele ved denne udvikling er indlysende. Teknologien har afskaffet det hårde fysiske slid og sulten, har øget den sociale standard og har specielt medført en enorm forbedring af boligens fysiske miljø.

Det er helt naturligt, at mange ønsker at holde lidt igen, så udviklingen ikke foregår slet så hurtigt som i de seneste årtier. De alt for store omvæltninger skaber usikkerhed og utryghed såvel i samfundet, som hos den enkelte; men det er ikke ensbetydende med, at man skal prøve at sætte udviklingen i stå. Dertil er vi alt for afhængige af vore omgivelser. Hvis vi ønsker at bevare den bekvemme tilværelse, vi har opnået, eller endog forbedre den, er det nødvendigt, at vi

tilpasser os denne udvikling. Det vil sige, at vi må se i øjnene, at vi er flere om at dele naturens goder, at en fordobling i løbet af 3 generationer betyder flere boliger, og at det forbedrede boligmiljø betyder endnu flere boliger.

Derfor må vi tilpasse vores samfund - såvel det store som de mange små - disse ændrede vilkår, og derfor er det ikke realistisk at tro, at tiden kan skrues tilbage, eller at udviklingen i alle tilfælde ikke skal få ubehagelige konsekvenser for én selv. Grundlovens vise fædre satte fornuftigvis i forbindelse med paragraffen om ejendomsrettens ukrænkelighed et afsnit om det offentliges muligheder for - mod fuld erstatning - at ekspropriere privat ejendom, når almenvellet krævede det. Hvor vidt administrationen af ekspropriationsmulighederne har været rimelig eller ej, skal ikke kommenteres her - det er dels et politisk spørgsmål og dels et domstolsspørgsmål. Det afgørende er, at vi alle må tåle visse indgreb i vores velerhvervede rettigheder, for at det samfund, vi tilhører, kan fungere. Her kniber det en del med forståelsen - alle indgreb er rimelige, når bare de foregår hos naboen.

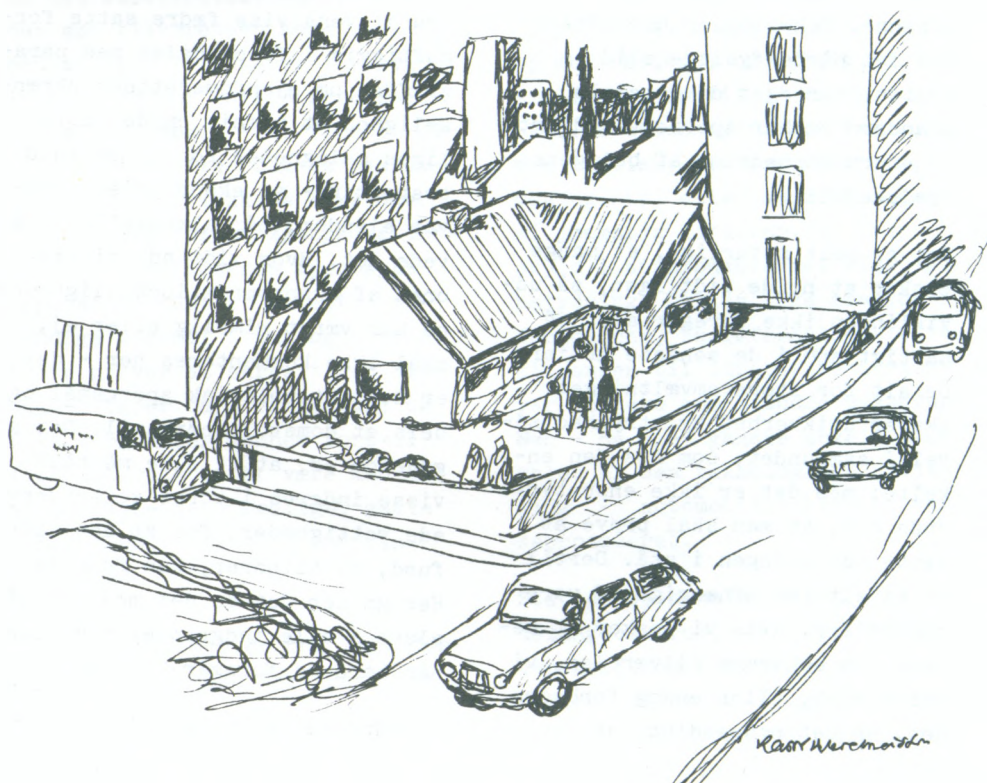
Hovedproblemet er stadigvæk, hvor-

dan vi kan styre udviklingen, så den ikke tager magten fra os. Her kommer planlægningen i høj grad ind i billedet. Uden en restriktiv planlægning kommer det hele til at sejle; men også her er det nødvendigt at løfte en advarende pegefinger - planlægningen må ikke blive et mål i sig selv. Den skal være flexibel og ikke mere detaljeret end, at vi har plads til at trække vejret. Derfor kan det give anledning til nogen bekymring og til megen utilfredshed, at regionsplanlægningen - som vi

ikke kan undvære - for hovedstadsområdets vedkommende ikke opfylder de rimelige krav til flexibilitet og tilpasning, som er en forudsætning for, at vi kan styre udviklingen.

I forbindelse hermed oplever vi en tredje og helt usædvanlig reaktion - enkelte højt kvalificerede mennesker går i stå.

Regionsplanen for hovedstadsområdet er født i dølgsmål for mere end 20 år siden og har derefter som en anden gøgeunge skubbet alle andre hensyn til side. Fornuf-

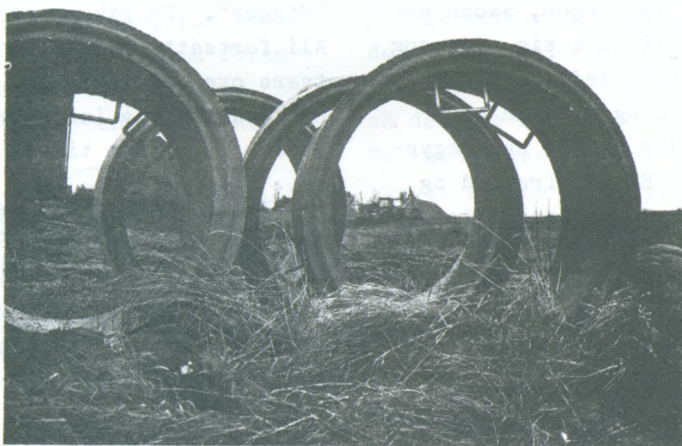

tige kredse i befolkningen er gentagne gange kommet med kvalificerede modspil mod den meget ambitiøse plan, uden at det har gjort det ringeste indtryk på planlæggerne. De ændringer, der er foretaget i den oprindelige plan, skyldes udelukkende indgreb fra den ansvarlige ministers side mod planlæggernes indstilling. Det er tilsyneladende gået sporløst hen over deres hoveder, at den teknologiske udvikling her og ikke mindst i udlandet har ændret forudsætningerne i ganske væsentlig grad. Energisituationen, de ændrede erhvervsbetingelser, arbejdsløsheden og den økonomiske situation viser med al ønskelig tyde-

lighed, at man burde bremse op nu og revidere planens store projekter. Specielt for Nordsjællands vedkommende peger udviklingen på en jævn og rolig udvikling omkring de eksisterende samfund, så disse kan blive eller fortsætte med at være bæredygtige, og ikke mod nye knudepunkter eller kraftcentre.

Hvis vi accepterer den nødvendige udvikling, og fordomsfrit indstiller os på i fællesskab at bære de ulemper og gener, som rammer i flæng, er der tale om, at vi og vore efterkommere kan opleve endnu mangan en glædelig jul og mangt et godt nytår.

Mogens Muff Hansen.

HØJHUSE HAR VI IKKE ENDNU, MEN.....

Rig eller fattig

Det er blevet efterår.

Solstrejf gennem løvskovens grene maler bladene gyldne og gule, men ellers er skoven ved at blive brun, falmet efter de grønne nuancer, som ellers har været skovens i måneder. De mindste vindpust får de brunlige blade til at drysse ned over den fugtige skovbund, og langs gader og veje hvirvles bladene sammen i store driver.

Ali er lige kommet til Danmark med sine forældre for at tjene penge. Han skal begynde i en fjerde klasse. Sproget kan han endnu ikke tale og forstå, men hans forældre lover, at det nok skal gå ham godt, men gør det nu det?

Det var mandag morgen, sådan hed det vist. Ali lå i sin nye seng i en 2-værelses lejlighed i Brøndbystrand og kikkede op i loftet. I dag skulle han begynde i skole. En ny, fremmed og ukendt skole. Hvordan ville det gå? Ville de drille? Slå? Han vidste det ikke. Hans forældre havde jo fortalt ham, at det nok skulle gå ham godt. Tankerne fór rundt i hovedet. Han ønskede, at han bare kunne vende ryggen til og sove videre,

men da hans mor kaldte for tredje gang, satte han sig op i sengen. Strøg håret tilbage og sjokkede ud i køkkenet, hvor han plaskede lidt koldt vand i hovedet og tog tøjlet på, hvorefter han satte sig hen til det dækkede bord.

"Spis" - sagde hans mor.

Hvorfor skulle man spise, når man ikke kunne? - Han havde ingen lyst til mad, det var som om appetitten var forsvundet, men alligevel kæmpede han de sidste bidder ned og forsvandt ud. Tog sin jakke på og gik. Gik i skole. For første dag.

Da han nåede muren til skolen, kom nogle drenge hen imod ham. Han standsede. De stirrede ham ondt ind i øjnene og råbte:

"Nigger". De gik videre.

Ali fortsatte på skælvende ben, tværs over skolegården. Han skulle møde inspektøren, som skulle følge ham til den ny klasse.

"Ja, det er så den ny dreng i Jeres klasse. Han kommer fra Pakistan. Jeg ved jo, at I vil tage Jer pænt af ham." og derefter forsvandt inspektøren.

Ali blev anbragt på en stol midt

i klassen. De gloede. - Nogle fniste. - Måske var det noget, de altid gjorde af en ny, eller måske var det fordi, han så anderledes ud. Han lignede dem jo slet ikke. De fleste var lyse i huden med lyst hår i modsætning til ham. Han var mørk og havde sort hår.

Det ringede. De løb ud. Læreren kom hen til Ali og sagde noget til ham, som han ikke forstod. Så gik hun. Ali sad alene tilbage. På en måde var han glad for, at der ingen var, men han følte sig ensom.

Alene i verden. Han ønskede, at han hurtigt ville få lært sproget og få nogle venner, eller i hvert fald bare een han kunne snakke med, og som ville forstå ham. - Pludselig, mens Ali sad fordybet i sine tanker, kom to ældre elever hen til ham. Det var dem, der havde råbt noget til ham i skolegården, som han ikke forstod. De stod nu foran ham og stirrede ham på samme onde måde ind i øjnene. "Sig dog

noget", skreg den ene. "Han er sikkert stum", sagde den anden. Ali skulle lige til at løbe, da det ringede og læreren stod i døren. De to forsvandt. Hele timen igennem sad Ali og kæmpede med tårerne, men da han kom hjem græd han. Han græd længe. De andre børn havde, på vejen hjem fra skole, nået at give ham nogle slag i ryggen og et blåt øje. Han var bange. Hvad ville hans forældre sige? Ali lå og tænkte. Skulle dette mon fortsætte? Han tænkte på den afskyelige fnisen, og på eleverne, der havde givet ham tæsk. De måtte have haft det svært, siden de kunne blive så onde. Han fik medlidenhed med dem.

Månederne gik. De følte som år. Hver dag måtte han gå omveje, når han skulle til og fra skole, for ikke at blive banket. Hans forældre havde sjældent tid til at snakke med ham. De havde natarbejde, og når Ali kom fra skole, måtte han være stille, så de ikke skulle blive vækket. De kunne ikke forstå, at Ali var blevet som en anden person, eller måske turde de ikke sætte sig i hans situation. De var måske også bange for at virke anderledes og blive holdt udenfor.

Ofte tænkte Ali på Pakistan derhjemme. Hvor fattige de var der. Han følte, de var lige så fattig-

ge her, bare på en anden måde. Her var ingen venner. Familien var blevet skilt. Hans far og mor var ikke rigtig de samme som før. De havde fået noget dårligt arbejde, som ingen andre ville have. Her var stress, forurening, mange færdselsulykker, og de gamle og handicappede var ensomme. Det var ikke som derhjemme ... Derhjemme dør mange

af for lidt mad. - Her dør mange af for meget mad. - Ali håbede, at anstrengelserne for at gøre verden retfærdig, tryk og god for alle ville lykkes. Men i øjeblikket ønskede han mest af alt, bare at kunne vende tilbage til sit både rige og fattige hjemland, Pakistan.

Birgitte Kruse

8.f, 1979.

Mors julefrokost

Jul og mad er uløseligt forbundet med hinanden. Ingen tid på året brases, steges, koges og bages der så meget, som ved juletid, og selv om dette for mange medfører sorger og bekymringer p. gr. af overflødige pund aflejret på uheldige steder, gentages traditionen år efter år.

At der er tale om tradition fremgår af, at det er de samme retter, som vore forældre lavede, der går igen. Duften af and, gås, flæskesteg, rødkål og alskens bagværk møder man overalt juleaftens eftermiddag. Ris-åla-mande er også et godt prøvet bekendtskab, ja selv den gamle skik med risengrød lever endnu mange steder.

Når tanken går tilbage til barndommens jul med alt, hvad den indebar, er det frokosten juleaftensdag, der står stærkest i erindringen. Den frokost var, sådan erindres det, noget meget omfattende, som det må have kostet en enorm anstrengelse at stable på bordet.

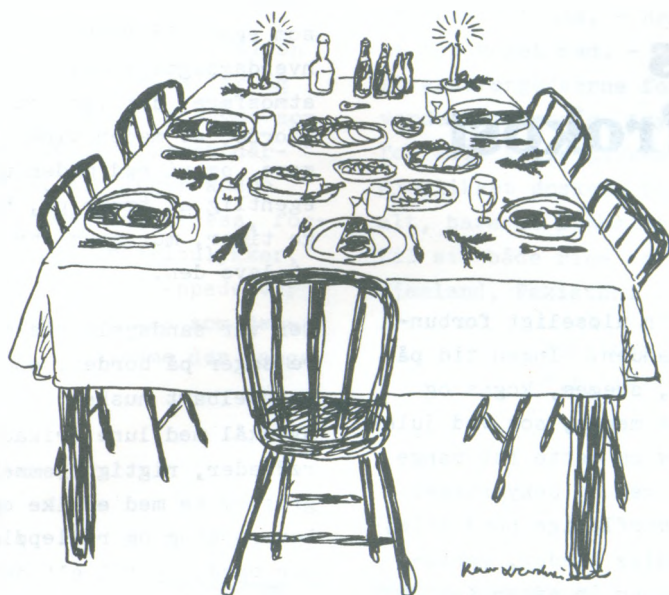
Maden kunne vel ikke betegnes som egentlig festmad. Det var hverdagsagtige retter, men den atmosfære, der var ved bordet gjorde, at maden virkede festligere, og vi nød maden uden vel egentlig at tænke på, hvor mange timer, mor havde brugt til at lave den.

Der var sandsynligvis mange flere sager på bordet, end dem der umiddelbart huskes, såsom stuvet hvidkål med lune frikadeller og rødbeder, rigtig hjemmelavet grisesylte med eddike og sennep. Leverposteg og rullepølse var der også, og til alt det blev drukket en herlig hjemmebrygget juleøl.

Det eneste kedelige ved herligheden var, at eftermiddagskaffen blev strøget af programmet, fordi vi jo skulle have så meget at spise om aftenen. Af en eller anden grund havde vi børn svært ved at leve med denne ordning, men vi fik da hvert år has på denne underligt lange eftermiddag.

Hvis der nu skulle være nogen, der har fået lyst til en lignende frokost, skal mysteriet om, hvordan man fremtryller et par af retterne blive klarlagt i det følgende. Måske er der nogen, der har mod på og tid til at gå i gang.

God fornøjelse!

Julesild.

3 udvandede spegesildefileter gnides rene og tørres i køkkenpapir og lægges i en krukke eller et glas. 1 dl olie, 1 dl eddike, 1 snapseglass snaps, 1 spsk finhakket løg, 1 tsk karry, 1/2 tsk. peber, 1/2 tsk allehånde og 1 dl melis piskes sammen og hældes over sildene, der skal være helt dækkede af lagen. Sildene kan holde sig således i 8 dage, hvis de står koldt. Ved anretningen tages de op, skæres i snitter og lægges på et fad.. Sildene pyntes med løgringe af 1 løg, hvori fyldes 1 hakket, syltet rødbede. Ved siden af sildene arrangeres en stribe af 2-3 kogte kartofler, skåret i skiver og pyntet med finhakket purløg og derefter rækker af hakket, hårkogt æggehvite og -blomme af 1-2 æg.

Jule-æbleflask.

Røget bacon eller flæsk skæres i skiver eller terninger. Steges gyldent og sprødt. Tages af parden og holdes varmt. Røde pigeoner skæres i kvarter, og kernehuset fjernes. Æblerne steges i det afsmeltede fedt. Lidt

mørkt puddersukker drysses over, og æblerne steger, til de er møre og glaserede, uden at være gået i stykker. Serveres rygende varme ved siden af det stegte flæsk. Groft rugbrød og sennep gives til.

Sennep.

2 spsk sennepspulver blandes med 2 spsk lyst puddersukker, røres med 1 tsk. olie, 1 spsk piskefløde, 1/2 spsk eddike og 2 spsk sherry.

Julepostej i terrin.

250 g mørbrad og 250 gram spæk hakkes. Et stort løg, som hakkes fint, koges i lidt smør, ca. 10 min. Blandes med 2 spsk hakket persille, som koger med de sidste 5 min. Dette iblandes det hakkede kød, som tilsættes salt og peber, allehånde og nelliker, samt 2 sammenpiskede æg, 5 spsk tør vermouth eller sherry røres i farsen. Blandingen kommes i en terrin eller et ildfast fad. Øverst lægges nu 2-3 laurbærblade. Det hele dækkes med folie og bages ved jævn varme 40 min. Afkøles i ovnen, sættes koldt og kan spises næste dag. Kan holde sig ca. 8 dage.

Sylte.

Ingredienser: 1 svinehovede (ca. 4½ kg), ¾ kg mager svinekam, 2 str. spsk. salt, 2 str. tsk. allehånde, 2 tsk. peber, 1 tsk. nelliker.

Tilberedelse. Svinehovedet flækkes og renses. Øjne, hjerne og tunge udtages og ørerne og trynebrusken afskæres. Hovedet lægges i vand natten over og skylles derefter i flere hold vand og skoldes i kogende vand. Det sættes over i koldt vand med salt og peber. Under kogningen skummes suppen godt. Svinekammen koges sammen med hovedet. Når kødet er løsnet fra benet, tages det op. I et dybt fad lægges et rent klæde. Sværen skæres af hovedet og bruges til at beklæde formen (fadet). Kødet skæres i småstykker - fedt og magert kød blandes lagvis og herimellem kommes peber og salt. Derefter hældes det hele i gryden og opvarmes let i 1/2 dl

af suppen, hvorefter det hældes op i klædet, som bindes stramt sammen. Herover lægges et låg (ikke for stort) med vægt på, og sylten står i pres til næste dag, hvor den er færdig til servering. Ved anretningen skæres sylten i passende skiver og spises med eddike, peber, sennep og rødbeder.

Leverpostej.

500 g svinelever, 500 g spæk, 200 g saftigt svinekød, 3 små charlotteløg males 3 gange gennem kødmaskinen. (Allerbedst er det at lade spækket gå igennem alene først, derpå fjerne alle små sener fra maskinen - og så køre det hele igennem 3 gange). Massen røres med lidt salt, 1 tsk hvid peber, 1 tsk. stødt ingefær, 2 strøgne spsk mel, 2 hele æg og ca. 1/2 l mælk eller fløde. Rør det godt og kom det i form, foret med et tyndt lag spækskiver. Bag ca. 1 time i ovnen i vandbad. Dagen efter varmes formen ganske lidt over en radiator - og vendes. En god sky til er godt.

RØDHÆTTE OG ULVEN

Børneåret

Børnenes kår
skal forbedres i år,
så nu må vi se,
hvordan det så går.

Børneåret kom i stand
på fordring af I-land
for at skabe børn i U-land
en bedre tilstand.

I U-land
sagde man:
Det kan vi godt,
for også Jeres børn har det lidt småt.

Børn i Danmark
har både pose og sæk,
men der er intet i,
for det er væk.

Det er forsvundet,
efter at vi har vundet
den økonomiske velstand
på bekostning af U-land.

Børns kår i Indien er trange.
Er det fordi, de er så mange?
de har hverken pose eller sæk,
for det er ribbet og væk.

Mon børn i Indien kender det år,
som skulle give dem bedre kår?
Det er svært at vide,
men vi ser dem stadig lide.

I U-land
sulter børn,
i I-land
skulker børn.

Når forældre kives,
kan børn ikke trives.
Ægteskabet dør,
og familien bli'r skør.

Året er nu gået,
men hvad har børnene fået:
En racer med 10 gear
for omkring 1000 spir.

Var det det, vi ville
er det alt, hvad vi formår
med det år,
som skulle bedre børnenes kår.

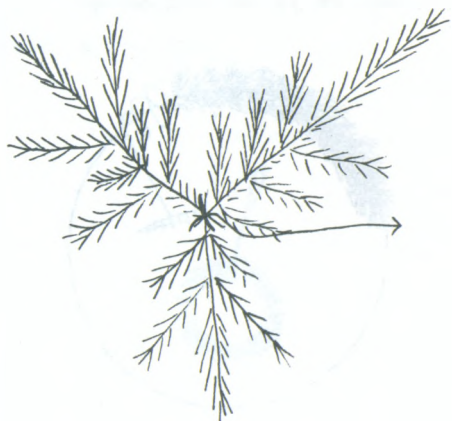
Næ!! nu må vi lave en verden,
hvor børn kan ha' deres færden,
hvor de tør være sig selv
uden at kede sig ihjel.

Lad derfor materien ligge
trods alle gaveskikke,
nu da julen er nær,
hvis I har Jeres børn kær.

Peter Norden Sølling

Juledekorationer

Hvert år, når vi sidst i november går gennem de julesmykkede gader forskrækkes vi på en måde over, at der nu atter er gået et år, siden vi sidst syntes, at det hele begyndte alt for tidligt. Og dog, er der noget dejligere her i denne mørke tid end at skabe lys og hygge i vore hjem. Gadernes hektiske atmosfære smitter nok lidt af på hver især af os - vi forsøger tålmodigt at holde igen, men ak, - pludselig er vi kommet bagefter. Når tingene nu alligevel skal laves, hvorfor så ikke begynde i god tid for dermed at få mere glæde af tingene.

Tre granspidser sammenbindes med ståltråd - bind stramt.

Oktoberfrosten gjorde det næsten af med vore pelargonier i plantekassen ved hoveddøren, men det er svært at tage afsked med de små tapre blomster. De blev klippet pæne for alt det visne, og det var ikke meget, der blev tilbage til min blomsterven. Men denne blomsterven har mange små "luftige" vinduer og formår på kort tid at få de dødsdømte planter til at kvikke op.

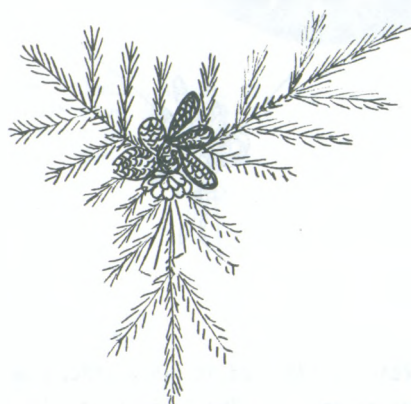
Der har været nogle dejlige Erica lyng i handlen i år (de danske er mest holdbare). Jeg anvender dem ofte som afskåret i dekora-

Koglerne trådes ved at vikle tråden omkring de nederste åbne skæl. Fastgøres i midten af de sammenbundne grankviste. Svampe m.v. fastgøres ligeledes med ståltråd.

tioner sammen med f.eks. lyserøde og lilla chrysanthemum. Klipper lidt af planterne som nu har afløst mine pelargonier, lader det sidde i decorationen til de øvrige blomster ikke kan mere, piller det ud for senere at anvende det sammen med andre tørrede blomster og frøstande. Mere kan vi vist ikke forlange for femten kroner, og dog - resten af planten bliver plantet uden potte i haven. Er pladsen lun og granrisene fra juletræet formår at holde januarfrosten lidt på afstand, så kommer planterne højst sandsynligt i groning.

Blomsterkassen er af træ, den type, der absolut må indeholde fugtig jord hele året, for ikke at falde sammen. Inden vinterpyntningen sker, graver jeg jorden

Lad midterpynten være tilpas fyldig og undgå at sætte en masse pynt i granspidserne.

løs, fylder mere i, helt op til kanten. Det vandes grundigt igen, hvorefter jeg "planter" stedsegrønt. Fyrregrene, tuja, cypres, taks, enebær m.v.

Begynd med at sætte den højeste gren i midten, den skal ikke være meget mere end en halv meter over kassens jord. Sæt den ret dybt i jorden (stormvejr). De øvrige ting der sættes i placeres i forskudte højder og husk endelig at få noget til at hænge ud over kanten på kassen. Stik det skråt ind i plantekassens jord, så opstår der bedre balance i hele arrangementet og selv de skæve ting er kommet med i helheden.

Når vaskepulveret har rensset mine hænder for harpiks, og sprit mine bukser, irriteres jeg over et lille bitte hul i døren, men pyt, det er jo der mit dørp-

Gran- og stedsegrønt påbindes med vindseltråd, som regel med spidserne mod venstre. Små kogler sættes imellem.

hæng skal hænge på et meget, meget tyndt søm.

Når det første lys skal tændes i adventskransen, er det tid at hænge dørophæng på hoveddøren. Anvend holdbart gran (nobilis eller norman). Brug tre pæne kviste som bindes sammen med ståltråd således, at det danner en luftig trekant. Tråd koglerne ved at vik-le ståltråden omkring de nederste åbne skæl. Stik den ti-femten cm lange tråd gennem grangrenenes midtpunkt og fastgør tråden solidt ved omviklinger på grenene. Tre halvstore fyrrekogler vil være passende. Et par små skovsvampe trådes og fastgøres, ligesom evt. en sløjfe (vandfast). Sæt aldrig for meget på dit dørophæng, samlingene i midten, ellers ser det meget rodet og flagrende ud og frem for alt bind det hele godt fast, så underlige bankelyde i stormvejr undgås.

Sløjfen med båndlykken sættes på der hvor kransen er sluttet.

Første uge i december hænger vi de små kranser op i vinduerne. Der bliver anvendt en ståltråds-krans på ca. tolv-femten cm i diameter til at binde på. Form selve trådene, tre til fire styk sammen og fastgør enderne til hinanden. Materialerne, der påbindes kan være gran, buksbom, cypres, ja, næsten alt stedsegrønt kan sammensættes i de små kranser. Elle- og lærkekogler ser dejlige ud med deres brune farve blandt alt det grønne. Læg mærke til de små, små kogler, der er på cypres, eller hvad med de grågrønne bær fra visse enebærsorter. Det grønne udklippes i småstykker på fire-fem cm, lægges langs kransebunden og omvikles med vindseltråd (tynd ståltråd). Sørg for at kransen får passende tykkelse, og såfremt slutningen ikke bliver helt pæn, fastgøres sløjfen på dette sted. Det grønne bindes på begge sider af kransen på en gang, men det kan muligvis give lidt ømhed i fingrene at spænde om hele kransen på en gang, men øvelse.....

I begyndelsen af december er det tid til juledekorationerne - en herlig beskæftigelse for hele familien. Som ide til juledekorationerne kan foreslås at hente Brødskov Jul frem fra sidste år, hvori jeg gav et par tips desangående.

God fornøjelse og glædelig jul.

Frida Kromose.

Landskabslovene

For de fleste står love og retsregler som noget tørt og temmelig uforståeligt, noget som kun bogorme finder interessant. En sådan opfattelse skyldes oftest et meget overfladisk kendskab til det vældige regelsystem, som efterhånden er blevet opbygget. For den, der begiver sig lidt ind i lovjunglen, vil der imidlertid snart åbenbare sig eventyrligt spændende områder. De mere saftige og bloddryppende oplevelser fås ved studiet af ældre ret, og især strafferetten er på mange måder en makaber affære.

"Med lov skal Land bygges". Således indledes fortalen til Jyske Lov, 1241, og siden har talrige love reguleret Danernes adfærd. Før Landskabslovene (Skånske, Sjællandske og Jyske love) var afstraffelse et privat anliggende og blodige slægtsfejder rasede i landet. Med Landskabslovene søgte en styrket kirke- og kongemagt at ændre dette, idet der fastsattes bødetakster som eneste straf ved de fleste forbrydelser.

Manddrab betragtedes som en alvorlig krænkelse af den dræbtes slægt, og den eneste værdige af-

straffelse var blodhævn. Den krænkede slægt udvalgte sig blandt manddraberens slægtninge en person af samme rang og byrd som den dræbte, og denne person blev dræbt som hævnoffer, således at begge slægter led lige store tab. Skønt lovene foreskrev afstraffelse i form af Mandebod, levede slægtsfejderne videre til 1683.

Legemskrænkelser opdeltes i 3 grupper: Afhug, hvor offeret mistede en legemsdel. Sår, hvor der gik hul på betrækket og Slag, der var mindst dramatisk. Straffen for afhug fastsattes i Jyske lov således: "Mister en Mand sin Tunge eller Næse eller begge Øjne eller begge Hænder eller begge Fødder eller det Redskab, der hænger i Bukserne, da skal der for hver af disse bødes fuld Mandebod." En Mandebod var 3 x 18 mark penge, der i alt svarede til værdien af 18 okser. Var det afhuggede stykke af mindre vigtighed, var bøden tilsvarende lavere. Mistedes 1 øje, var bøden en halv Mandebod, men mistedes 1 øre, var den kun en fjerdedel Mandebod, "fordi det kan dækkes med Hue og Haar".

Af sædelighedsforbrydelser kendte Landskabslovene voldtægt, lejer-mål og hor. Voldtægt forelå, når en mand tog "en Kone eller Mø med vold ude i Marken eller hjemme i Husene", og straffen herfor var i Skånske Lov en bøde på 40 mark til sagsøgeren og 40 mark til Kongen. Det var dog ikke kvinden, der fik del i bøden, men hendes slægt, idet forbrydelsen blev betragtet som en krænkelse af denne, og ikke som en køns-frihedsforbrydelse.

Også samleje med ugift kvinde (lejer-mål) blev betragtet som en krænkelse af kvindens slægt, og Skånske Lov fastsætter straffen således:

"Bliver en kvinde i Løndom taget med sin Vilje, skal den, der tog hende, bøde seks Mark til Frænderne - og Kvinden skal ikke have en Penning heraf -".

Horforbrydelsen var en alvorlig krænkelse af ægtemanden, og så fremt denne fandt horkarlen i hustruens seng, havde han ret til at dræbe ham straks. Som en ekstra straf skulle horkarlen be-graves udenfor kirkegården på en mark, og ægtemanden skulle ikke svare bøder for drabet. Hvis horkarlen slap med et dødb-ring-ende sår og nåede at skrifte in-den han døde, kunne han dog be-graves inde på kirkegården. Det var ikke blot horkarlen, der ud-sattes for straf. Også den utro hustru kunne anklages for sit si-despring, hvilket i Skånske Lov fastsættes således: "Hvis Ægte-mand anklager sin Hustru for Hor og støtter sin Anklage med to Vidner, kan han nøde Hustruen til at underkaste sig Jernbyrd. Hvis hun derved kan godtgøre sin u-skyld, vil hun glæde sig ved et uplettet rygte og bevare samlivet med sin Mand. I modsat fald skal hun, plettet af Vanrys Skam og berøvet alt Gods udelukkes fra sin Ægtefælles Hus og Seng. Ingen af Ægtefællerne har dog, saa læn-ge den anden er i live, Adgang til at indgå nyt Ægteskab."

For at forstå barskheden i denne bestemmelse, må der indskydes en forklaring af bevismidlerne på Landskabslovenes tid. Der var ik-ke fri bevisførelse, idet loven bestemte, hvorledes beviser skul-le udføres, og modbevis var udeluk-

ket. Ej heller var der fri bevisbedømmelse, idet loven fastsatte regler for, hvornår bevisbyrden var løftet.

Det almindeligste bevismiddel var "Partsed med mededsmænd", hvor den bevisende part skulle aflægge ed på rigtigheden af sin påstand, og herefter skulle han blandt sine frænder udvælge 12 mænd, der aflagde ed på, at hans ed var "ren og ikke mæn". Da disse 12 dels var partens venner og dels kun skulle bekræfte partens almindelige troværdighed, er det klart, at denne form for bevisførelse ikke var meget værd ved udfindelse af den objektive sandhed.

Blandt bevismidlerne var de såkaldte Gudsdomme, der var en bevisform, hvis gennemførelse forudsatte Guds medvirken. I de alvorlige straffesager anvendtes Jernbyrd, som også den utro hustru kunne rense sig med. Før bevisprøven skulle den bevispligtigtige vaske sine hænder og måtte ikke derefter røre noget, hverken hår eller klædning, før han tog jernet. Der fandtes 3 former for jernbyrd: "Skudsjern", hvor den bevispligtige skulle bære gloende jern med de bare hænder, og kunne han gå 9 skridt med det, før han kastede det, var bevisbyrden løftet. På "Trugsjern" skulle man kaste et stykke gloende jern i et trug, der stod 12 skridt borte. Ramte den bevispligtige ikke første gang, fik

han lov at prøve igen til jernet ramte truget. Herefter fik han en vante på hånden, og lørdagen efter skulle denne tages af. Såfremt sårene var helet, var bevisbyrden løftet, og ellers kendtes manden skyldig i den påsigtede forbrydelse. Endelig fandtes "Skrå", der bestod i, at den bevispligtige med nøgne fødder skulle gå hen over 12 gloende plovjern for at bevise sin uskyld.

En anden Gudsdom er "Baareprøven" hvor den mistænkte i en drabssag skulle lægge en hånd på den dræbtes krop. Hvis sårene begyndte at bløde, anså man den mistænkte skyld for bevist, hvilket også gjaldt, hvis han ikke vovede at lægge hånden på liget.

Blandt strafferettens forbrydelsestyper skal nævnes de vigtigste ejendomsforbrydelser på Landskabslovenes tid. I det feudale samfund var tyveri og ran de eneste ejendomsforbrydelser af betydning, og der må skelnes klart mellem disse. Ran blev begået ganske åbenlyst, mens tyveri var en tilegnelse af en andens mands ting, der foregik i al hemmelighed. Straffen for ran var blot en bøde på 3 Mark, mens der var fastsat dødsstraf for tyveri, i hvert fald, når der var stjålet for en halv Mark eller mere, og forbryderen enten var grebet på fersk gerning eller havde tilstået på tinge, eller det stjalne var fundet hos ham efter han havde benægtet tyveri. Forskellen på de to

forbrydelser begrundedes i gerningsmændenes sociale status. Tyven var typisk en mand uden ejendom, således at der ikke kunne søges opretning, og hans slægt var af en så lav social status, at blodhævn ikke var noget værd. Derfor kunne der øves selvtægt ved at slå tyven ned på stedet. Ransmanden var derimod oftest en mand af høj anseelse med stor formue, der var i stand til med et helt følge at tilegne sig andres ting, og over for ham var mindre drastiske midler tilstrækkelige for at få opretning.

Selv om Landskabslovenes strafferet for en nutidig betragtning forekommer barsk og i strid med retfærdighedsprincipper, var det dog en mild strafferet i forhold til f.eks. den af Luther fastsatte, hvor handlinger imod de 10 Bud afstraffedes med aflivning. Det må erindres, at pinefulde torturmetoder var ukendte i Landskabslovene, og ligeledes afskrækkende strafformer.

Gitte Forsberg
stud.jur.

IDYL I BØRSTINGERØD MOSE

Deres nærbutik

**Nr. Herlev
Købmandshandel**

Lise Sørensen Bygaden 12 26 60 60

PÅ GRÆNSEN MELLEM VINTER OG VÅR

KGS. LYNGBY's bedste spiserestaurant

BJÆLKE-STUEN

Hereford Steak House

Lyngby Hovedgade 78

Bordbestilling 8709 65

**Kendt for det
gode køkken**

POST-PUB

Varmt køkken åbent kl. 11³⁰ - 22

Koldt køkken åbent kl. 11³⁰ - 23

Noraregionens hyggeligste mødested

Lyngby Hovedgade 78

Tlf. 870195

Med venlig hilsen og på gensyn

Anne Grethe og Jørn, Enghavegårdsvej 62, Nr. Herlev.

nu skal vi ha' isoleret

Carlo Lorentzen ApS
Murer- &
Entreprenørvirksomhed

HELSINGØRSGADE 55. 3400 HILLERØD. TELEFON 03-26 50 70

K. Wenzelmeister. 1975.

Frede Kvist

statuseut. ejendomsmægler MDE

DØNNEGAARDSVEJ 5, NR. HERLEV
3340 BRØDESKOV

03 · 26 51 63

PREBEN NIELSEN

Kolonial - Kaffe - Vin - Tobak

Ny Hammerholt Købmandshandel - Tlf. 26 63 33

